БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 292 (19.963). • 1987 йил 22 декабрь, сешанба • Баҳоси 3 тийин.

ХУШХАБАРЛАР

● ЯНГИ УЙЛАРДА АРЧАЛАР ПОРЛАЙДИ. Андижондаги «Промэнергомонтаж» бошқармасига қарашли «Монтажник» уй-жой қуриш кооперативи аъзоларининг 32 оиласи муддатидан уч ой илгари янги уйларга кўчиб кирди. Янги уйни 162-трест қурувчилари бунёд этдилар. Қурувчилар энди бошқа кооператив буюртмасини бажаришга киришдилар: Сальвадор Альенде номли уй-жой қуриш кооперативининг 42 квартирали уй қуриб бериш тўғрисидаги буюртмасини бажармоқдалар. Бинокорлар бу уйни ҳам муддатидан илгари — келгуси йилда топширишни мўлжалламоқдалар.

● Қўрғонтепа районлараро басмахонасида газетани босмадан чиқариш ўн баравар тезлаштирилди: бу ерда ясси босма машиналари ўрнига соатига 20 мингта оттиск берадиган ротацион ускуна ишга туширилди. Икки ишчи — М. Мирхалилов билан В. Сатторов тўрт кишининг ишини бажармоқда, босма сифати анча яхшиланди. Босмахонада янги қоғоз қирқиш ва босма машиналари ўрнатиш давом этмоқда.

● Наманган нотўқима материаллар бирлашмасида ҳисоблаш машиналарига дисплей комплекси уланди. Компьютер ҳар куни кечаги иш якунларини: ишлаб чиқариш мароми, ҳажми, маҳсулот сифати, реализациянинг бориши, истеъмолчилар тўловлари, шартномаларнинг бажарилишини экранда акс эттириб боради. Энди раҳбарлар масалаларни оператив ҳал этадиган бўлиб қолдилар.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ VII ПЛЕНУМИНИНГ ҚАРОРИ

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ПАХТАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДАГИ КЎРСАТМАЛАРИНИ БАЖАРИШ ВА БУ ТАРМОҚДАГИ ЖИДДИЙ КАМЧИЛИКЛАРНИ ТУГАТИШ ЮЗАСИДАН РЕСПУБЛИКА ПАРТИЯ ТАШКИЛОТИНИНГ ВАЗИФАЛАРИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми КПСС Марказий Комитетининг Ўзбекистон ССРда пахтачиликни ривожлантиришдаги жиддий камчиликлар тўғрисидаги кўрсатмаларини бажариш юзасидан республика партия ташкилотининг вазифаларини муҳокама қилиб, шуни қайд этадики, КПСС Марказий Комитетининг ушбу масалага доир кўрсатмалари Ўзбекистонни иқтисодий ва социал ривожлантиришни жадаллаштириш ҳамда унинг мамлакат халқ хўжалиги комплексига қўшадиган ҳиссасини кўпайтириш учун принципиал аҳамиятга эгадир. Республиканинг етакчи тармоғидаги ишларнинг аҳволи қониқарсиз эканлиги партия, совет, хўжалик органларидан раҳбарликнинг услуб ва методларини тубдан қайта қуришни, иқтисодий бошқариш методларига ўтишни, пахтачиликни ва умуман агросаноат комплексини замонавий фан-техника даражасига чиқариш борасидаги кенг миқёсли чора-тадбирлар ишлаб чиқишни талаб этади.

Салбий ҳодисаларни таг-томири билан тугатишга, уюшқоқлик ва интизомни мустаҳкамлашга қаратилган йўлнинг амалга оширилиши пахтачиликдаги турғунлик жараёнлари ва салбий тенденцияларнинг ривожланишини тўхтатиб қолиш имконини берди. Пахта тайёрлаш системаси қайта қурилганлиги, пировард маҳсулот — тола учун ҳисоб-китоб қилишга ўтилганлиги пахта маҳсулотининг чиқишини кўпайтиришга ва хўжаликлар экономикасини мустаҳкамлашга ижобий таъсир қилди.

Аммо пахтачиликни юритишда туб сифат ўзгаришлари рўй бермаганини таҳлил кўрсатиб турибди. Пахтачиликнинг бугунги даражаси республиканинг реал имкониятларига ҳам, давлат шу муҳим тармоқни ривожлантиришга сарфлаётган ғоят катта маблағларга ҳам мувофиқ эмас.

Агросаноат комплексига раҳбарлик борасида партия, совет ва хўжалик органларининг ишида неча йиллар мобайнида таркиб топган консерватив ёндашувлар турғунлик ҳолатларини бартараф этишга йўл қўймаяпти, тармоқни анча қисқа муддатларда тубдан қайта қуришга тўсқинлик қилмоқда. Кўпгина областлар, районлар ва хўжаликларнинг, республика органларининг раҳбарлари ҳамда мутахассислари пахта-беда алмашлаб экишни ўзлаштириш юзасидан илм-фан тавсияларига ва ўз тажрибасига нисбатан, пахтачиликни интенсивлашнинг бошқа омилларини қўллашга нисбатан ҳамон эътиборсизлик билан муносабатда бўлиб келмоқдалар, табиий иқлим имкониятлари ҳамда ғоят катта ишлаб чиқариш потенциалидан яхши фойдаланмаяптилар.

Республика давлат агросаноат комитети, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими илмий асосланган алмашлаб экишни, интенсив технологияларни республика хўжаликларида жорий қилишни ташкил этишни йўл қўйиб бўлмайдиган даражада пайсалга солмоқдалар. Илмий муассасалар ғўза селекцияси ва уруғчилигини такомиллаштириш, ўғитлардан ва ўсимликларни ҳимоя қилиш воситаларидан фойдаланишни яхшилаш соҳасида суст ишламоқдалар. Машина терими, бошқа сермеҳнат ишларни механизациялаш даражаси ҳам пастлигича қолмоқда. Ерларни мелиорациялаш муаммоси ҳамон ўткир бўлиб турибди.

Қишлоқда социал ҳамда маданий-маиший масалаларни комплекс ҳал этишга кам эътибор берилмоқда. Партия ташкилотлари ва хўжалик раҳбарлари тармоқдаги ишларнинг аҳволини яхшилаш кўп жиҳатдан инсонга, унинг учун тегишли меҳнат ва турмуш шароитларини яратишга кўпроқ эътибор берилишига боғлиқ эканлиги фактини етарлича баҳоламаяптилар.

Область, район партия комитетлари ўз ишларини секинлик билан қайта қурмоқдалар, бошланғич партия ташкилотларининг, хўжалик раҳбарларининг куч-ғайратларини хўжалик юритиш иқтисодий методларини жорий этиш асосида тармоқ самарадорлигини оширишга сафарбар қилмаяптилар. Республика Давлат агросаноат комитети ва унинг жойлардаги органлари, колхозлар ҳамда совхозлар раҳбарлари билан мутахассисларининг фаолиятида эскича ёндашувлар, буйруқбозлик ва тазйиқ ўтказиш услуби, иқтисодий муаммоларни маъмурий усуллар билан ҳал этишга интилиш ҳамон устун бўлиб қолмоқда. Кўпгина хўжаликларда бригада пудрати, оилавий пудрат юзаки жорий этилмоқда. Бошқаришнинг цех структураси, харажатларни контрол қилишнинг чек формаси, ялпи даромадга қараб меҳнатга ҳақ тўлаш секинлик билан татбиқ қилинмоқда. Натижада ишлаб чиқариш харажатлари ошиб кетмоқда, кўпгина хўжаликлар кам рентабелли ва зарар кўрувчи хўжалик бўлиб қолмоқда. Мана шуларнинг ҳаммаси хўжаликларни хўжалик ҳисобига, ўз харажатини ўзи қоплаш ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказишга тўғаноқ бўлмоқда.

Партия комитетлари ишлаб чиқаришнинг барча бўғинларини малакали, ташаббускор кадрлар билан мустаҳкамлаш билан етарлича шуғулланмаяптилар, замонавий бошқариш методларини эгаллаб олишда уларга кам ёрдам бермоқдалар. Колхозларнинг раислари ва совхозларнинг директорлари кўпинча асоссиз равишда алмаштирилишига йўл қўйилмоқда. Механизатор кадрлар жуда етишмай турган бир пайтда уларни тайёрлаш плани йил сайин бажарилмаяпти.

Пахтачиликни ривожлантиришда жиддий камчилик ва нуқсонларнинг мавжудлигига кўпроқ шу нарса сабаб бўлмоқдаки, республиканинг партия ва совет органлари партия XXVII съездининг йўл-йўриқларига, КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленумининг талабларига мувофиқ тармоққа раҳбарлик қилишни йўл қўйиб бўлмайдиган даражада секинлик билан қайта қурмоқдалар. Колхоз ва совхозларнинг, агросаноат комплекси бошқа бўғинларининг кўпгина бошланғич партия ташкилотлари ҳали амалда қайта қуришнинг жанговар авангарди бўлиб қолган эмас.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленуми қарор қилади:

1. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюроси, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, область, район партия комитетлари, маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари пахтачиликдаги ишларни тубдан яхшилашни таъминлаш, уни илмий асосга ўтказиш соҳасида зарур ташкилотчилик ва сиёсий ишларни амалга оширсинлар. Бунда шунга асосланиш зарурки, пахтачилик республика халқ хўжалигининг етакчи тармоғи, уни социал-иқтисодий ривожлантиришнинг ҳал қилувчи омили, мамлакат халқ хўжалигига Ўзбекистон қўшадиган асосий ҳиссадир.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети пахтачиликни жадал ривожлантириш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиққанлиги ҳамда улар ҳар бир ижрочи ва меҳнат коллективига етказилганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

2. 1990 йилгача барча пахтакор хўжаликларда пахта-беда алмашлаб экиш тўла ўзлаштирилишини таъминлаш партия, совет органларининг, агросаноат комитетлари ва бирлашмаларининг энг муҳим вазифаларидан бири, деб ҳисоблансин ҳамда шу асосда юқори сифатли озуқа етиштиришни кўпайтиришга, чорвачиликни анча жадал ривожлантиришга ва аҳолини гўшт, сут, сабзавот ҳамда бошқа маҳсулотлар билан таъминлашни талай даражада яхшилашга эришилсин.

3. Республика Давлат агросаноат комитети, унинг жойлардаги органлари, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими мелиоратив ҳолати яхшиланган майдонларда пахта-беда алмашлаб экишни ва ғўза парваришининг интенсив технологияларини жорий этиш юзасидан илмий асосланган тавсияномалар ишлаб чиқишни ниҳоясига етказиб, 1988 йил экиш кампанияси бошлангунга қадар колхоз ва совхозларни шундай тавсияномалар билан таъминласинлар. Область партия комитетлари, область ижроия комитетлари шундай тавсияномалар умуман республикада интенсив технология асосида парвариш қилинадиган ғўза майдонлари 1988 йилда 260 минг гектарга, беш йиллик охирида эса 460 минг гектарга етказилишини таъминлайдиган ҳажмлар ва муддатларда жорий этилиши учун зарур чораларни кўриб, бунинг устидан қатъий контрол ўрнатсинлар.

4. Республика Давлат агросаноат комитети, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси толаси юқори сифатли бўлган, касалликлар ва зараркунандаларга чидамли, тезпишар, серҳосил ғўза навларини яратиш мақсадида уруғчилик ва селекция соҳасидаги илмий ишланмаларни жадаллаштириш учун илмий муассасаларнинг куч-ғайратларини бирлаштириш юзасидан амалий чоралар кўрсинлар.

Жойлардаги партия, совет органлари районлаштирилган ва истиқболли навларни экиш плани бузилиши фактларига қатъиян барҳам берсинлар.

5. Мавжуд техникадан фойдаланишни яхшилаш ва анча такомиллаштирилган янги техникани тезроқ яратиш асосида пахтани машинада териб олиш даражаси бутун чоралар билан оширилсин, ҳосилнинг камида 60 проценти машиналар билан териб олиниши таъминлансин.

Фан-техника тараққиётига кўмаклашувчи кенгаш янги серунум терим техникасини тезроқ яратиш учун тармоқлараро илмий-техника маркази, бошқа илмий, лойиҳа-конструкторлик ташкилотларининг куч-ғайратларини бирлаштирсин. Пахтачилик саноати марказий илмий тадқиқот институти, «Сигнал» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси пахта ҳосилини тез анализ қиладиган приборлар яратишни жадаллаштирсин. Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети пахтани қайта ишлайдиган корхоналар ва айниқса тайёрлов пунктларининг техника билан жиҳозланишини яхшилашга оид тадбирларни амалга оширсин, пахтанинг юқори сифатли бўлишини таъминловчи янги жин машиналарини, комплекс қуритиш-тозалаш ускуналарини ишлаб чиқаришга жорий этишни жадаллаштирсин.

Республика Фанлар академияси, партия, совет органлари янги техника яратувчиларга кўмаклашиш учун республика территориясида жойлашган корхоналар ва ташкилотларнинг имкониятидан фойдалансинлар.

6. Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети, ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё бўлими далаларга солинадиган заҳарли дорилар миқдорини кескин камайтириш мақсадида ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик ва интеграция қилинган методларини қўллаш юзасидан Наманган, Сирдарё ва Жиззах областларининг тажрибасини ҳамма жойда ёйсинлар.

Органик ва минерал ўғитдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш учун агрохимиявий карталар ишлаб чиқиш тугаллансин ва тавсиялар берилсин. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси яқин 2—3 йил ичида самарали ва зарарсиз дефолиант олиш учун кучларни жамласин, тадқиқотлар даражасини оширсин.

7. Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, Главсредазирсовхозстрой республика Давлат агросаноат комитети билан биргаликда суғориладиган ерларни тубдан яхшилаш, уларнинг унумдорлигини кўтариш программасини амалга оширсинлар, мана шу мақсадларга мелиорация учун ажратилаётган маблағларнинг камида 70 процентини сарфласинлар. Шу мақсадлар учун ажратилаётган маблағлардан самарали фойдаланилишига эришилсин, фан-техника тараққиёти ютуқлари, суғоришнинг сувни тежайдиган технологиялари ирригация ва мелиорацияга актив жорий этилсин.

Марказий Комитет бўлимлари, область ва район партия комитетлари сув хўжалиги ҳамда агротехника ишлари бутун комплексининг бажарилиши устидан қатъий контрол ўрнатсинлар.

8. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари, касаба союз ва хўжалик органлари пахтачиликни янада юксалтириш масалаларини қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш билан узвий боғлиқ ҳолда ҳал этсинлар. Уй-жой ва маданий-маиший қурилиш программаларини рўёбга чиқаришга, қишлоқ меҳнаткашларига зарур меҳнат ва турмуш шароитини яратишга алоҳида эътибор берилсин.

Главсредазирсовхозстрой беш йиллик охиригача қўриқдаги совхозларда социал-маиший ва ишлаб чиқариш объектлари қуришни ниҳоясига етказсин.

Фарғона, Андижон, Наманган областларининг партия комитетлари меҳнаткашларнинг ва энг яхши мутахассисларнинг қўриқ регионларга кўчиб боришини таъминлаш юзасидан янада таъсирчан чоралар кўрсинлар. Қашқадарё, Сирдарё ва Жиззах областларининг партия, совет, хўжалик органлари кўчиб келган кишиларнинг муқим яшаб қолиши учун шарт-шароит яратиб берсинлар.

9. Область, район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари хўжалик юритишнинг иқтисодий методлари амалий жиҳатдан ўзлаштирилиши учун барча даражалардаги кадрлар масъулиятини оширсинлар. Хўжаликларнинг оддий меҳнаткашлари, мутахассислари ва раҳбарларига ишнинг иқтисодий методлари ва илғор технологияларни оммавий ўргатиш таъминлансин. Меҳнатни ташкил этишнинг пудрат формалари, ишлаб чиқаришнинг цех структуралари, хўжалик ҳисоби реал жорий этилишига эришилсин. Колхоз ва совхозларни ўз харажатларини ўзи қоплашга ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказишга актив тайёргарлик кўрилсин.

10. Республика партия комитетлари агросаноат комплекси кадрлари билан олиб бориладиган ишларни такомиллаштирсинлар. Хўжалик юритишнинг янги шароитларида ишни ташкил этишга ва уни маҳорат билан олиб боришга қодир бўлган ёш мутахассислар, билимдон ходимлар масъулиятли соҳаларга дадил кўтарилсин. Кадрлар билан олиб бориладиган ишларга чинакам демократик тус берилиб, ошкоралик ҳар томонлама ривожлантирилсин, етилган муаммоларни ҳал этишда меҳнат коллективларининг фикр-мулоҳазалари тўлароқ ҳисобга олинсин.

11. Партия комитетлари қишлоқда қайта қуришни чуқур ва ҳар томонлама амалга оширишга идеологик таъсирнинг барча воситаларини сафарбар этишлари зарур.

Республика газеталари ва журналларининг редакциялари, Ўзбекистон ССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитети, барча оммавий ахборот воситалари хўжасизлик, консерватизм ва турғунлик фактларини очиб ташлаб, кенг ошкор қилсинлар, пахтачиликни сифат жиҳатидан янги даражага кўтариш, бутун агросаноат комплексини интенсивлаш ишида илғор тажрибани пропаганда қилсинлар.

* * *

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленуми республика қишлоқ хўжалигининг коммунистлари, барча меҳнаткашлари пахтачиликни жадал ривожлантириш учун ўз куч, билим ва тажрибаларини сарфлайдилар ҳамда КПСС Марказий Комитети ўртага қўйган вазифалар бажарилишини таъминлайдилар, деб қатъий ишонч билдиради.

«СОЮЗ ТМ—4» ПАРВОЗДА

ТАСС АХБОРОТИ

Космик фазони тадқиқ этиш программасига мувофиқ 1987 йил 21 декабрь куни Москва вақти билан соат 14 дан 18 минут ўтганда Совет Иттифоқида «Союз ТМ-4» космик кемаси учирилди. Уни кема командири СССР космонавт-учувчиси полковник Владимир Георгиевич Титов, борт-инженер Муса Хираманович Манаров ва тадқиқотчи-космонавт Анатолий Семенович Левченкодан иборат экипаж бошқармоқда.

Учиш программасида «Союз ТМ-4» кемасининг «Мир» илмий-тадқиқот комплекси билан туташтирилиши кўзда тутилган.

Биргаликдаги учиш чоғида «Мир» орбитал комплексининг экипажи — Ер атрофи орбитасида узоқ вақтдан буён ишлаётган космонавтлар Юрий Романенко билан Александр Александров алмаштирилади.

«Союз ТМ-4» кемаси ичидаги системалар нормал ишламоқда.

Титов, Манаров ва Левченко ўртоқлар ўзларини яхши ҳис қилмоқдалар.

Суратда: (чапдан-ўнгга) — экипаж командири СССР космонавт-учувчиси В. Г. Титов, борт-инженер М. Х. Манаров ва тадқиқотчи космонавт, СССРда хизмат кўрсатган синовчи-учувчи А. С. Левченко.

А. Пушкарев фотоси (ТАСС).

Владимир Георгиевич ТИТОВ

СССР космонавт-учувчиси Владимир Георгиевич Титов 1947 йил 1 январда Чита областининг Сретенск шаҳрида туғилди.

1970 йилда Ленин комсомоли номидаги Черниговь учувчилар олий ҳарбий авиация билим юртини тамомлаганидан сўнг ҳарбий-ҳаво кучларида учувчи-инструктор, сўнгра эса авиация полкининг звено командири бўлиб хизмат қилди. Бир қанча типдаги самолётларни ўзлаштирди. «Биринчи класс ҳарбий учувчи» ва «Учинчи класс синовчи учувчи» малакасига эга.

В. Г. Титов — 1971 йилдан Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг аъзоси.

Владимир Георгиевич космонавтлар отрядига 1976 йилда қабул қилинган. Биринчи марта 1983 йил апрелда «Союз Т-8» кемасининг командири сифатида космосга парвоз қилган.

1987 йилда В. Г. Титов асосий ишдан ажралмаган ҳолда Ю. А. Гагарин номидаги ҳарбий-ҳаво академиясини тамомлади.

Муса Хираманович МАНАРОВ

Муса Хираманович Манаров 1951 йил 22 мартда Бокуда туғилди.

1974 йилда Серго Оржоникидзе номидаги Москва авиация институтини тамомлаб, конструкторлик бюросида ишлай бошлади. Космик техника синовларига тайёргарлик кўриш ва ўтказиш, амалга оширилаётган экспериментларни таҳлил қилиш билан шуғулланади. У ўзини билимдон ва ташаббускор мутахассис сифатида кўрсатди. «Мир» орбитал станцияси учишини бошқаришда учишнинг смена раҳбари сифатида иштирок этди.

М. Х. Манаров — 1980 йилдан Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг аъзоси.

1978 йилда космонавтлар отрядига қабул қилинди. «Союз ТМ» кемасида ва «Мир» орбитал комплексида парвозга тайёргарликнинг тўла курсини ўтди.

Анатолий Семенович ЛЕВЧЕНКО

СССРда хизмат кўрсатган синовчи учувчи Анатолий Семенович Левченко 1941 йил 21 майда Харьков областининг Краснокутск шаҳрида туғилган.

1964 йилда Чернигов учувчилар олий ҳарбий авиация билим юртини тамомлаганидан сўнг ҳарбий-ҳаво кучларида хизмат қилди.

А. С. Левченко — 1965 йилдан Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг аъзоси.

Анатолий Семенович синовчи учувчилар мактабини тамомлаганидан сўнг 1971 йилдан буён синов ишлари билан шуғулланмоқда. «Биринчи класс синовчи учувчи» малакасига эга.

А. С. Левченко 1978 йилдан космик парвозга тайёрлана бошлади. «Союз ТМ» кемасида ва «Мир» орбитал комплексида учишга тайёргарликнинг тўла курсини ўтди.

В. М. ЧЕБРИКОВ ТОШКЕНТДА ТЎХТАБ ЎТДИ

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Давлат Хавфсизлиги комитетининг раиси В. М. Чебриков Вьетнам Коммунистик партияси ва Лаос Халқ-революцион партияси Марказий Комитетларининг ва мазкур мамлакатлар ҳукуматларининг таклифига мувофиқ Вьетнам Социалистик Республикаси ва Лаос Халқ Демократик Республикасига расмий дўстона визитлар билан бора туриб, Тошкентда тўхтаб ўтди.

Тошкент аэропортида В. М. Чебриковни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раиси Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев, республика Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари В. И. Огарок, Ўзбекистон ССР Давлат Хавфсизлиги комитетининг раиси В. А. Головин, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар ва кузатиб қолдилар.

(ЎзТАГ).

МОСКВАГА ВИЗИТ

Иордания Ҳошимийлар Қироллигининг қироли Ҳусайн Бин Талал СССР Олий Совети Президиуми ва Совет ҳукуматининг таклифига биноан 21 декабрь куни қисқа расмий визит билан Москвага келди.

Аэродромда қирол Ҳусайн ва қиролича Нурни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. А. Громико рафиқаси билан, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

(ТАСС).

ҲИНДИСТОН МЕЪМОРЛИГИ КЎРГАЗМАСИ

«Вистара» деган ҳинд сўзи тошкентликлар каломида ўтган якшанба куни пайдо бўлди. Одам яшайдиган атроф-муҳитни бунёд этиш проблемаларига тааллуқли кўҳна илм-фан ва бутун бир фалсафани Ҳиндистонда ана шу сўз билан ифодалайдилар. Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасида очилган Ҳиндистон меъморлиги кўргазмаси ҳам «вистара» деб аталади.

Кўргазма меҳмонлари кўз ўнгида фотосуратлар, макетлар, обидаларнинг экспонатлари намоён бўлади. Бу ерда томошабин 300 йиллик тарихга эга бўлган кўҳна мамлакатнинг тарихи ва маданияти тўғрисида ҳикоя эшитгандей бўлади. Бойлик ва қашшоқлик, саройларнинг кўркамлиги ва кулбаларнинг ғариблиги ҳаётни бутун жилвалари билан акс эттиради. Кўргазма ташкилотчилари коинот моделини эмблема қилиб олганликлари бежиз эмас. Меъморлар ижодий фантазиясининг парвози бунда фалсафий маслаклар билан пайванд бўлиб кетган.

Кўргазма барчага ниҳоятда манзур бўлаётганлиги (у илгари Москва ва Ленинградда кўрсатилган эди), жумладан, Ҳиндистон меъморлигининг бетимсол ранг-баранглиги, бу архитектура замиридаги тинчлик ва эзгулик ғоялари ҳар бир одамнинг дилига яқинлиги билан изоҳланади. «Вистара» Ҳиндистоннинг СССРдаги фестивалига бағишлаб тайёрланган 25 кўргазманинг биридир.

Ҳиндистоннинг Тошкентдаги бош консули Йогендра Кумар кўргазманинг очилиш маросимида Ўзбекистон пойтахти жамоатчилиги вакиллари ҳузурида гапириб, «Вистара» Ҳиндистон маданияти ва цивилизациясининг кўп жиҳатлари билан таништиради ва Ҳиндистон санъатига ўхшаш хусусиятларга эга бўлган қадимги ўзбек маданиятининг анъаналарини эслатади, деб таъкидлади. «Бугун, — деди консул, — биз халқларимиз ўртасидаги самарали ҳамкорликнинг янги бир йўналиш — архитектурани ривожлантириш соҳасида бир-биримизга пешвоз чиқмоқдамиз. Хайрли иш бошланиб, Самарқанд ва Бухорода ҳинд меҳмонхоналари қурилмоқда, яқин орада Тошкентда ҳам шундай меҳмонхона қурилиши бошланади.

Кўргазма бир ой очиқ бўлади, шундан кейин архитектура байрами Ҳиндистонда давом этиб, унда совет меъморларининг жавоб кўргазмаси очилади. Ўзбекистон меъморлиги ҳам каттагина бўлимда намойиш этилади, бу экспозицияни Деҳли, Бомбей ва Бенгалорда намойиш этиш мўлжалланмоқда.

Кўргазмани очиш маросимида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. У. Султонова, республика ташқи ишлар министри С. Қ. Қурбонов қатнашдилар. (ЎзТАГ).

Партия турмуши: факт устидаги ўйлар

МАНСАБИГА ҚАРАБ СИЙЛОВ

Ўзбекистонда қарийб бир ой ичида шундай воқеалар юз бердики, улар деярли ҳеч кимни лоқайд қолдирмади. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси ўз мажлисларидан бирида олти нафар раҳбарни ҳисоботларда қўшиб ёзишларга, кўзбўямачиликка йўл қўйганликлари ва давлатни алдаганликлари учун КПСС сафидан чиқарди. Шундан кейин эса Тошкент область партия комитети бюроси худди шундай қилмишлари учун яна тўрт нафар раҳбарни коммунист номидан маҳрум қилди.

ПРАВДА. Орган Центрального Комитета КПСС

ПАРТИЯ сафидан ўчирилганлар атрофида кўтарилган шов-шувлар босилар-босилмас, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюроси ўзининг навбатдаги мажлисида қўшиб ёзишлар ҳақидаги масалани яна кўриб чиқди. Бу сафар Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти министрлигида юк ташиш планларини шакллантириш чоғидаги давлатни алдаш ва кўзбўямачилик муҳокама қилинди. Бу тармоқда юкларни ташиш бўйича ишларни планлаштириш, ҳисобга олиш ва ҳисоб беришда яроқсиз практика қарор топган эди. Бу ерда масъулиятсизлик, талабчанликнинг йўқлиги илдиз отган эди. Етарли даражада назорат бўлмай, қарорлар ижроси текширилмасди. Узоқ вақт мобайнида давлат план интизоми бузиб келинди. Транспорт ишининг самарадорлиги пасайиб борди. Планлар қандай йўл билан бўлмасин бажариладиган бўлиб қолганди. Тармоқ корхоналарида ҳисоботларни бузиб кўрсатишарди. Қўшиб ёзишлар оммавий тус олганди. Давлатга катта зарар етказилди. Масалан, министрлик 1987 йил планини тузиш жараёнида республика Госпланига юк ташиш бўйича олдиндан ошириб кўрсатилган ҳажмларни таклиф қилди. Улар шартномалар билан мустаҳкамланмаган эди. Бундай қаллобликдан мақсад қўшимча ресурсларни ғайриқонуний йўл билан олиш эди. Улар кўп йиллар давомида қўшимча ресурсларни шундай йўл билан олиб келишди.

Республика ҳукуматида давлатни узоқ вақтдан бери ва аниқ мақсадни кўзлаб алдаб келинаётганини билишарди. Чунончи, халқ назоратчилари министрликдаги фирибгарликларни бир неча марта фош қилишди. Бироқ, Ўзбекистон Халқ контроли комитети раиси В. Хайдуров ҳар сафар мана шу масалаларни «кўриб чиқишни» шахсан тўхтатиб келди. У инкор қилиб бўлмайдиган ҳужжатларни столи тагига яшириб қўйди. Шу боис тармоқ раҳбарлари сувдан қуруқ чиқавердилар.

1986 йил бошларида тармоққа янги министр О. Азимбеков бош бўлди. У ўзига ишониб топширилган идорадаги ишларнинг аҳволи яхши эмаслигини билар эди. Лекин у қарор топган яроқсиз практикани тузатиш учун чора-тадбирлар кўрмади, министрлик бўғинлари фаолиятини қайта қуришга киришмади. Ишончли, пишиқ-пухта ҳисоботларни йўлга қўймади. Давлатни алдашга чек қўймади. У эски йўлдан борди. Тармоқдаги ноҳуш аҳволга кўникиб кетди. Бу ерда янги раҳбар ҳузурида ҳам қўшиб ёзишлар оммавий равишда давом этаверди, юк ташишнинг бутун жараёнини қамраб олди.

О. Азимбеков Марказий Комитет Бюроси мажлисида ўзини носамимий тутди. Устомонлик қилиб ўзини жавобгарликдан олиб қочишга уринди. Марказий Комитетнинг мазкур масалани тайёрлаган бўлимлари министр давлатни онгли равишда ва усталик билан алдаганлигини ишончли тарзда исботлаб бердилар. Бироқ, Бюро О. Азимбеков партия сафларидан ўчирилишга ва эгаллаб турган лавозимидан озод қилинишга арзийди, деб таъкидлади. Лекин унинг бу ишда яқиндан бери ишлаётганлигини, тажрибасизлигини назарда тутиб унга 1987 йил учун юк ташиш планларини шакллантираётганда давлатни алдаганлиги ва кўзбўямачиликка йўл қўйганлиги учун ҳисоб карточкасига ёзиш шарти билан қаттиқ виговор эълон қилишга қарор берди.

Марказий Комитет Бюроси О. Азимбековга ортиқча юмшоқлик қилган, деб ўйлаш лозим. Ахир уни қандай қилиб тажрибасиз, дейиш мумкин? Маълумоти бўйича инженер-механик бўлган бу киши олий ўқув юртини тугатиши билан Сирдарё область автотранспорт бошқармасида бош инженер бўлиб ишлай бошлади. Кейин эса саккиз йил унга раҳбарлик қилди. Уч йил мобайнида область партия комитети саноат-транспорт бўлимининг мудири бўлиб ишлади. Сўнгра область партия комитетига тўққиз йил секретарлик қилди. Дарвоқе, бу лавозимда у транспортни ҳам бошқарди. Хўш, унга яна қандай тажриба керак? Тўғри, Азимбеков министрликка келгач, ўзини сувдаги балиқ сингари ҳис қилди. Бу тармоқда у бошқаларга қараганда ишларни яхшироқ тушуниши, чуқурроқ кириб бориши осон эди. У чуқурроқ кириб борди. Аввалги раҳбарликнинг алдамчилик йўлини давом эттира бошлади.

О. Азимбековни оқлаган яна бир сабаб — унинг министр бўлиб бор-йўғи бир ярим йил ишлаганлиги масаласига тўхталайлик. Таққослаш учун Марказий Комитет Бюросининг бундан олдин ўтган мажлисидаги бир фактни келтирайлик. Сирдарё область Ворошилов районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» совхозига З. Тожиев бир йил директорлик қилди. Аммо у мана шу қисқа муддат ичида хўжалик экономикасини ўнглаб олишга муваффақ бўлди. У энг яхши раҳбарлардан бири саналарди. Бироқ, Марказий Комитет Бюроси шунга қарамай уни КПСС сафидан чиқарди ва лавозимидан четлаштирди. Нима учун? У 54,4 тонна дизель ёнилғисини ҳисобдан яшириб қолган эди. Эҳтимол Марказий Комитет Бюроси Тожиевга нисбатан тўғри иш қилгандир. У ҳолда Тожиевдан кўра гуноҳи анча оғир бўлган О. Азимбековга нисбатан кўрилган чорани қандай баҳолаш лозим?

Таққослашни давом эттириш мумкин. Тошкент область партия комитети бюроси Чирчиқ автобус парки директори Р. Аҳмадеевни, Калинин автопарки директори Э. Ғойибназаровни ва Оққўрғон автобус-таксомотор парки директори Э. Назаровни ҳақли равишда партия сафидан ўчирди. Чунончи Э. Назаров ҳисоботларда юрилмаган 87 минг пассажир-километрни бажарилди деб ёзилган сўзларни «пайқамай қолган». Лекин, бу раҳбарларнинг алдамчилик фаолиятидаги қонун бузишларни О. Азимбековнинг алдамчилик фаолияти билан таққосласак, яна киши таажжубга тушади: хўш, Ойдин Алибекович қандай қилиб жазодан осонлик билан қутилиб қолди?

АВТОМОБИЛЬ транспорти министрлигининг кўплаб раҳбарлари давлатни узоқ вақт ва онгли равишда алдаб келдилар. Уларнинг нуфузли катта ёрдамчилари бўлган. Энг аввало республика Госплани раҳбарлари Автомобиль транспорти министрлигини ривожлантириш давлат планини ишлаб чиқишда масъулиятсизлик кўрсатиб, юзаки ва расмиятчилик билан муносабатда бўлдилар. Бу ердагилар тармоқнинг иқтисодий аҳволи ёмонлашиб бораётганлигини, юк ташиш ҳажми йилдан йилга камаяётганлигини, қўшиб ёзишлар мавжудлигини, ҳисоботларда автомобиллар унумдорлиги юқори, деган сохта кўрсаткичлар борлигини, ёнилғи сарфлаш нормаси мамлакатда энг «паст»лигини яхши билишарди. Госплан министрликнинг ўн иккинчи беш йиллик учун план лойиҳаси юзасидан берган юзаки таклифларини чуқур таҳлил қилмай қўллаб-қувватлади.

Республика Госпланида мана шундай очиқ-ойдин кўриниб турган товламачиликка раис ўринбосари А. Маҳмудов раҳбарлик қилди. Марказий Комитет Бюроси мажлисида у ҳам ўзини айбдор деб билмади. У тавба-тазарру қилмади. Лекин у ҳам аввалги лавозимида қолди. У Бюро мажлисидан: «Ўз хизмат бурчига расмиятчилик билан бюрократларча муносабатда бўлганлиги (бу нарса Автомобиль транспорти министрлиги планларини шакллантиришда давлатни алдашга олиб келган) учун КПСС аъзоси А. Маҳмудовга ҳисоб карточкасига ёзиш шарти билан қаттиқ виговор эълон қилинсин», деган ҳеч кимга озор бермовчи қарор билан чиқди. Дарҳақиқат, мана шундай вазиятда бундай баҳо кишига ғалати туюлмайдими?

Ниҳоят, Автомобиль транспорти министрлигидаги фирибгарларнинг асосий ҳомийлари ҳақида. 1985—1986 йилларда республиканинг назорат қилувчи органлари республика Министрлар Совети Раиси Ғ. Қодировни, унинг ўринбосари Ғ. Заҳриддиновни, Министрлар Совети транспорт ва алоқа бўлими мудири Ш. Ниёзбековни министрликдаги турли қонун бузилишлари ҳақида, умуман бу тармоқдаги ишларнинг аҳволи тўғрисида бир неча марта хабардор қилишди. Конкрет таклифлар айтилди. Хусусан, республика Давлат статистика комитети Автомобиль транспорти министрлиги корхоналарида ҳисоботларнинг тўғрилигини комплекс текширишни ҳамда қўшиб ёзишлар ҳажмларини аниқ-равшан белгилашни, бундай салбий ҳолларни бартараф этиш учун чора-тадбирлар ишлаб чиқишни таклиф этди. Давлат статистика комитети шундан кейин ҳам яна икки марта алдамчиликнинг олдини олиш учун конкрет чора-тадбирларни айтди. Лекин таклиф этилган чора-тадбирлар ярим-ёрти амалга оширилди. Министрлар Совети етарли даражадаги ташкилотчилик ишларини олиб бормади. Унда автомобилчиларни жазолаш учун дадиллик етишмади. Ана шундан сўнг Марказий Комитет Бюроси бу иш билан ўзи шуғулланишга мажбур бўлди.

Маълум бўлишича, республика Госпланидаги ва Министрлар Советидаги ушбу участка учун жавоб берувчи шахслар ишларнинг ҳақиқий аҳволини ўз вақтида аниқламадилар. Барча корхоналарда ташилган юклар ҳажмини аниқлашга ёрдам бериши мумкин бўлган чуқур текширишларни ташкил этмадилар. Энг ёмони республика ҳукуматидаги масъул шахслар беш йиллик планларини қайта кўриб чиқиш бўйича Иттифоқ органларига таклифлар киритилганида жўрттага реал вазиятни ошкор қилмадилар. Қўшиб ёзишлар ҳақида ломмим демадилар. Ҳар қандай йўллар билан ажратилган ресурсларни сақлаб қолишга интилдилар. Хуллас, Ғ. Қодиров ва Ғ. Заҳриддиновлар партиянинг қўшиб ёзишларга ва кўзбўямачиликка қарши курашиш тўғрисидаги талабларини бажармадилар. Улар ўз хизмат бурчларига принципсизлик билан муносабатда бўлдилар. Идоравий манфаатларни қўллаб-қувватладилар. Тармоқ муаммоларини алдам-қалдам йўллар билан ҳал этишга интилувчи Автомобиль транспорти министрлиги раҳбарларининг ножўя хатти-ҳаракатларига барҳам бермадилар.

Марказий Комитет Бюросида Ғ. Заҳриддинов ҳам ҳисоб карточкасига ёзиш шарти билан қаттиқ виговор олди. Қизиғи шундаки, планнинг барча хомаки нусхалари у орқали ўтар, барча қўшиб ёзишлар у билан келишилар эди. Шахсан унинг ўзи тармоқ раҳбарларини давлатни алдашга онгли равишда ундарди. Шундай экан, нима учун нарсаларни ўз номи билан атамаймиз? Йўқ. Бу ҳолда ҳам юмшоқ формулировкани топишди. Марказий Комитет Бюроси «Кўзбўямачиликка қарши курашдан ўзини четга олганлиги учун» Ғ. Заҳриддиновни жазолади.

Бинобарин, бу кишини транспорт соҳасида янги киши деб бўлмайди. У транспорт олий ўқув юртини битириб, бутун онгли ҳаётини худди ана шу тармоққа бағишлади. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган транспорт ходими» унвонига сазовор бўлган. Икки ярим йилдан кўпроқ вақтдан бери республика Министрлар Советида ишламоқда. Бунгача кам деганда етти йил республика Компартияси Марказий Комитети транспорт ва алоқа бўлимини бошқарди.

Ғулом Заҳриддинович Марказий Комитетда ишлаган айни ўша йилларда Автомобиль транспорти министрлигида фақат ҳозиргина юзага қалқиб чиққан ўша салбий ҳолатлар дунёга келган эди. Табиийки Ғ. Заҳриддинов бундай ярамас аҳвол ҳақида ўшандаёқ билар эди. Ҳа, кўп йиллар давомида била туриб, бундай салбий ҳолларнинг олдини олиш ва таг-туги билан тугатиш учун жонини ҳам койитмади. Аксинча, мана шу номаъқул ишларнинг авж олиб кетишига кўмаклашди. Бундай позицияни «Кўзбўямачиликка қарши курашдан ўзини четга олди» деб атаб бўладими? Бу ерда сўзсиз қўшиб ёзишларга тўғридан-тўғри ҳомийлик қилиш ва ҳатто уларни фаоллик билан қўллаб-қўлтиқлаш турибди.

Планларни бузиб кўрсатиш, автомобилчиларнинг кўзбўямачилиги Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раиси Ғ. Қодиров кўз ўнгида рўй берди. У тармоқдаги тартибсизликларни кўра-била туриб, жўрттага қонун бузилишларни «ўтказиб» юборди. Ғайрат Ҳамидуллаевич Бюро мажлисида сўзга чиқиб, ўз хатоларини тан олди. Унинг сўзларини тинглар экансиз, мана ҳозир у ўзининг жазога лойиқлигини айтади, деб ўйладик. Аммо, Ғ. Қодировнинг бундай дейишга кучи етмади. Бюро унинг диққат-эътиборини хизмат бурчини сифатли бажариш учун Министрлар Совети билан Ўзбекистон ССР Давлат План комитети масъул ходимларига нисбатан янада талабчанлик билан муносабатда бўлиши зарурлигига қаратди.

Марказий Комитет Бюросининг қўшиб ёзиш ва кўзбўямачилик фактларини кетма-кет муҳокама қилган иккита мажлисини бир-бировига таққослайлик. Биринчи мажлис ҳамирдан қил суғургандек тез ўтди. Унда айбдорларни унчалик кўп эшитиб ўтиришмади. Олти кишини партиядан ўчиришди. Қайтараман, уларни қилмишларига яраша ўчиришди, мана шундай конкрет ва қаттиқ чора-тадбирларни аллақачон кўриш керак эди. Лекин Автомобиль транспорти министрлигидаги қўшиб ёзишлар тўғрисидаги масалани эса икки марта кўришди. Биринчи галда барча айбдорларнинг сўзларини диққат билан тинглашди, узоқ баҳслашишди ва охир-оқибатда бу масалани муҳокама қилишни кейинга суриб, барча нарсаларни обдон текшириш ва тарозига солиб кўришга қарор қилишди. Марказий Комитетнинг иккита бўлими ва Марказий Комитет ҳузуридаги Партия контроли комиссияси яна бир марта Автомобиль транспорти министрлиги фирибгарликларининг мураккаб чалкашликларини текширди. Бу сафар текширувчилар тайёрлаган справкада янада қаттиқроқ баҳо берилган эди.

Бюронинг иккинчи мажлисида ҳам юзага келган вазият узоқ ва чуқур таҳлил этилди. Тўғри-да, одамлар тақдири ҳал этилаётган пайтда шошма-шошарликка йўл қўйиб бўлмайди. Лекин бир нарса кўзга яққол ташланди. У ҳам бўлса Бюро аъзоларининг кўпчилиги Министрлар Совети, Госплан ва Автомобиль транспорти министрлиги раҳбарлигини унчалик қизишмай койишар, баъзан эса уларнинг хунук ишларини қандайдир бир даражада оқлаш учун баҳона қидиришарди. Ҳа, бу сафар партиявий виждон олдида юқорироқ мартабадаги раҳбарлар суд қилинар ва шу туфайли уларга юмшоқроқ муносабатда бўлиш йўлларини қидиришарди.

ШУНИ алоҳида таъкидлаш керакки, Ўзбекистонда кейинги уч йилда салбий ҳолларга нисбатан қаттиқ, муросасиз кураш бормоқда. Сўнгги йилларда юзлаб раҳбарлар алмаштирилди, кўпгина участкалар янги, ишчан ва ҳалол ташкилотчилар билан мустаҳкамланди. Аммо, бу гал Бюро аъзолари «саросимага тушиб қолдилар». Уларнинг кўпчилигида принципиаллик етишмади. Баъзиларини «катта» раҳбарларнинг сохта бегуноҳлиги ҳижолатга қўйган эди.

Йўқ, гап умуман, «ўч олиш» ҳақида кетаётгани йўқ. Гап тўла партиявий адолат ҳақида бормоқда. Чунки, турли мансаб мартабасидаги коммунистлар бир хил гуноҳлари — қўшиб ёзиш ва кўзбўямачиликлари учун турли хил жазо олдилар. Шу сабабли бир хилдаги қонунбузишларга нисбатан бўлган турлича ёндашув, содир бўлган бир хилдаги жиноятга турлича баҳо бериш ўша заҳотиёқ республика коммунистлари назаридан қочиб қутулмади. Мен одамлар қўлида Бюронинг иккита мажлиси қарорлари баён этиб берилган газеталардан олинган қирқимларни кўп марталаб кўрдим. Газетхонлар ана шу газета қирқимлари билан «Правда» мухбирлар пунктига ҳам келишди. Улар қўлларига қалам олиб Бюро мажлисларини яхшилаб ўрганишди. Ўқишди, мисолларни бир-бирига таққослашди ва елка қисишди.

Тақдир ҳазилини қарангки, республика «Правда Востока» газетаси Марказий Комитет Бюросининг Автомобиль транспорти министрлиги бўйича қарори тўғрисидаги мақолани эълон қила туриб, унга «Қайта қуриш учун курашда талабчанликнинг заррача бўшаштирилишига йўл қўйилмасин» деб сарлавҳа қўйган. Коммунистлар эса уни ўқиб ҳайрон қолишди: чунки айнан бу сафар Бюро аъзолари Министрлар Совети, Госплан ва республика Автомобиль транспорти министрлигининг масъул ходимларига нисбатан уларнинг мансабларини ҳисобга олиб, сийлов қилишган эди. Бу сийлов унча-мунча эмас, балки салмоқли. Хўш, қайси ҳуқуққа биноан шундай қилинди. Ахир илгари партия сафидан ўчирилган ўн нафар киши ҳам, партияда ва ўз лавозимида қолган кишилар ҳам партия олдида бир хил бурчга эгалар-ку. Улар давлатни алдаганликлари учун бир хилда жавоб беришлари кераку. Бироқ, талабчанлик мезони ҳар хил чиқиб қолди. Қайта қуриш даврида бунга тушуниш жуда қийин. Негаки, масъулиятни юксак ҳис этиш туйғуси ҳар бир коммунист учун ҳаёт нормаси бўлиши керак.

В. АРТЕМЕНКО,
(«Правда» мухбири).
Тошкент шаҳри.
(«Правда», 1987 йил 21 декабрь).

Ҳар ишда пировард натижа—қайта қуриш асоси

Тошкент область партия комитети пленумидан

Область партия комитетининг IX пленуми қатнашчилари партия XXVII съезди ва КПСС Марказий Комитетининг кейинги Пленумлари қарорлари ва талаблари асосида қайта қуришнинг янги босқичига — ижтимоий ҳаётни демократиялаш ва туб иқтисодий ислоҳотга раҳбарликни таъминлаш юзасидан обком бюросининг фаолиятини муҳокама қилдилар.

— КПСС Марказий Комитетининг партияга қабул қилиш ва партия сафларини мустаҳкамлаш борасида областимиз партия ташкилоти фаолиятидаги жиддий камчиликлар тўғрисидаги қарори ҳозирги фаолиятимизда дастуруламал бўлмоқда, — деди ушбу масала юзасидан ҳисобот доклади қилган область партия комитетининг биринчи секретари Т. А. Алимов. Мазкур қарорни амалга ошириш учун қабул қилинган комплекс планнинг рўёбга чиқарилиши область ижтимоий-иқтисодий ҳаётида, партия ташкилотларининг фаолиятида жиддий ижобий ўзгаришлар ясалишига олиб келмоқда.

Халқ хўжалигини интенсив ривожлантириш йўлига ўтиш самаралари сезилмоқда. «Средазхиммаш», «Ўзбекрезинотехника», «Машхлопок» каби йирик ишлаб чиқариш бирлашмалари барпо этилди. Корхоналарда кўп сменали иш режимига ўтилаётир. Хўжалик ҳисобини жорий этиш кенгаймоқда. Бугунги кунда 27 саноат корхонаси ўз ўзини маблағ билан қоплаш, 21 корхона эса давлат қабули шароитида ишламоқда.

Ижтимоий ҳаётни демократиялаш борасида ҳам муайян ишлар қилинаётир. Маҳаллий Советларга сайлов кампанияси даврида Коммунистик районида тажрибадан ўтказилган кўп мандатли сайлов системаси демократияни янада чуқурлаштиришда муҳим роль ўйнади.

Бироқ бу ютуқлар таъсири область ижтимоий-иқтисодий ҳаётида ҳали унчалик сезилгани йўқ. Қайта қуриш, айниқса экономика соҳасида суст боряпти. Жорий йилда областдаги корхоналарнинг учдан бири буюртмачиларга 200 миллион сўмлик маҳсулотни етказиб беролмади. Кўмир қазиш, пўлат, қора ва рангли металлар, капролактам, мебель ишлаб чиқариш план-топшириқлари барбод берилди. Саноатчилар тўқимачилик машиналари, компрессорлар, трактор прицеплари, газламалар ва айрим қурилиш материаллари етказиб беришда қарздор бўлиб қолмоқдалар. Давлат қабули шароитида ишлаётган 21 корхонанинг 17 таси шартнома талабларини бажара олмади. Саноатга раҳбарлик масаласи кейинги икки йил мобайнида область партия комитети бюроси ва секретариатида 12 марта муҳокама қилинди. Кўплаб кенгашлар ўтказилди, қарорлар қабул қилинди. Бироқ ишда силжиш бўлмаяпти. Бунинг сабаби қабул қилинган қарорлар ижроси жуда юзаки контрол қилинишидадир. Обком бюроси ва унинг секретарлари ана шу жиддий ишга етарли эътибор бермаяптилар.

Музокараларда сўзга чиққан «Ўртоқ» фабрикаси машинисти А. Ҳошимова, Калинин район партия комитетининг биринчи секретари Ю. Хайдуров, Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори В. Журавлёв. «Ангренуголь» разрези машинисти В. Мартинова, Чилонзор район партия комитети биринчи секретари Б. Ефремов, Чиноз район партия комитети биринчи секретари В. Гришчук ва бошқа нотиқлар иқтисодий сиёсатни амалга оширишга юзаки, вақтинчалик кампания сифатида ёндашилаётганлигини, обком бюроси бу соҳага партиявий раҳбарликни янада кучайтириши лозимлигини таъкидладилар. Ўтган давр мобайнида «Интенсивлаш — 90», «Сифат», «Меҳнат», «Уй-жой» каби қатор комплекс программалар қабул қилинди. Бироқ уларнинг амалга оширилиши талаблар даражасида эмас. Жумладан, академик А. Глушченко бошлиқ янги пахта териш машинаси яратиш бўйича тармоқлараро илмий-техникавий марказ ташкил қилинганлигига икки йилча бўлди. Афсуски, бу марказ иши ҳанузгача сезилмаяпти. Пахтакорлар эса юқори унумли техника ва механизмларни сабрсизлик билан кутишмоқда.

Пировард натижа қайта қуришнинг асосидир. Лекин ҳар бир соҳада бошланаётган ижобий ишлар ҳам ниҳоясига етказилаётгани йўқ. Чунончи, Озиқ-овқат программасини амалга оширишда ҳам жиддий нуқсонлар мавжуд. Айниқса шаҳар аҳолисини қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан таъминлашда ижобий ўзгариш сезилаётгани йўқ. Бозорларда эса мева-чева нархи қиммат. Пленумда сўзга чиққан нотиқлар область агросаноат комитети фаолиятида ҳамон буйруқбозлик, қоғозбозлик каби иллатлар мавжудлигини таъкидлашди. Агросаноат комитети бу йил қуйи ташкилотларга 10 мингдан ортиқ кўрсатма юборди. Ўтган йили бу кўрсаткич 6,5 мингни ташкил этган эди. Обком бюроси аъзоси, область агросаноат комитети раиси Н. Гусаков кадрлар билан ишлашда етарли талабчанлик кўрсатмаётир. Яқинда ушбу ташкилотда ўтказилган аттестация агросаноат масъул ходимларининг айримлари ўз лавозимларига лойиқ эмасликларини кўрсатди.

— Планлаштиришда ҳали эскича усулдан воз кечилмаган, — деди Тошкент районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхози сут соғувчиси В. Мусаева. — Экин майдони етарли бўлмагани ҳолда ем-хашак етиштириш плани ошириб берилаверади. Синалмаган экин навларини ҳам мажбуран эктиришади. Оқибатда колхозимиз фақат «Зарафшон» навли помидорнинг ўзидан 5 минг сўмдан зиёд зарар кўрди.

Область партия комитетининг VI пленумида кўпгина районларда уй-жой муаммоси секинлик билан ҳал этилаётганлиги қайд қилинган эди. Бироқ баъзи районларда бундан тегишли хулоса чиқарилмади. Жумладан, Бўка районида (райком биринчи секретари Х. Пирнапасов) аҳолини квартирага бўлган эҳтиёжини қондириш учун ҳар йили 28 минг квадрат метр турар-жой қуриш зарур бўлган бир пайтда йилига 10 минг квадрат метр турар жой қуриш планлаштирилган. Бу планнинг ҳам ярми зўрға бажарилди. Олмалиқ шаҳрида (шаҳар партия комитети биринчи секретари А. Абдувосиқов) квартира учун навбатда турган 5 минг оиланинг ўтган йили фақат ўн икки нафаригина уй олди, холос.

Областда аҳолига медицина хизмати кўрсатиш даражасини кўтариш учун етарли иш қилинмаётир, — дейишди музокарада сўзга чиққан Урта Чирчиқ районидаги «Северний Маяк» колхози аъзоси М. Анорбоева, Янгийўл пойабзал фабрикаси ишчиси М. Валиева ва бошқалар. — Қишлоқлардаги фельдшерлик-акушерлик пунктларининг 95 проценти ноқулай шароитларда ишламоқда. Медицина хизмати даражаси, айниқса Янгийўл, Бўстонлиқ, Бўка районларида яхши йўлга қўйилмаган. Обком бюроси бу соҳага эътиборни янада кучайтириши лозим.

Қайта қуришнинг ҳозирги даврида бутун оғирлик кадрлар зиммасига тушади. Шу туфайли ҳам кадрларни танлаш, тарбиялаш ва жой-жойига қўйиш ишига обком бюроси масъулият билан ёндашмоқда. Область партия конференциясидан сўнг ташаббускор ёшлардан 29 нафари раҳбарлик лавозимларига тавсия этилди. Кадрлар резерви билан ишлашнинг янги практикаси вужудга келди. Эндиликда раҳбар кадрлар резерви танлашда, партия аъзолигига қабул қилишда меҳнат коллективларининг фикр-мулоҳазалари ҳисобга олинаётир. Бироқ, бу борада ҳам камчиликлар мавжуд. Жумладан, тадбиркор ва ташаббускор партиясизлар ҳамда хотин-қизларни раҳбарлик лавозимига тавсия этишга ҳамон ҳадиксираб қаралмоқда. Шунингдек, пленум иштирокчилари область партия комитетида меҳнаткашларни қабул қилиш, хатлар билан ишлашда принципиаллик ва ҳозиржавоблик етишмаётганлигини айтиб ўтдилар.

— Обкомда меҳнаткашлар фикр-мулоҳазаларини ўрганадиган ва уларни амалга оширишни таъминлайдиган координацион марказ очилсин, деган таклиф киритаман, — деди Орджоникидзе район партия комитетининг биринчи секретари Г. Миразимова.

Нотиқлар обком фаолиятида қоғозбозлик анча камайганини таъкидлашди. Бироқ бунинг ўрнига бўлар-бўлмасга телефонбозлик қилиш практикаси юзага келди, дейишди улар. Обком ходимлари кўпроқ қуйи партия ташкилотларида бўлишганда эди бундай қўнғироқларга ўрин қолмасди.

— Область партия комитети бўлимлари бераётган ёрдамни ҳис қилиб турибмиз, — деди область комсомол комитети биринчи секретари Ғ. Усмонхўжаев, — лекин обком бюроси район партия комитетларидан ҳам комсомолга ана шундай ёрдам кўрсатишни талаб этганида айни муддао бўлур эди. Ҳолбуки, бу йилги ҳисобот йиғилишлар даврида 70 комсомол комитетининг фаолияти қониқарсиз деб топилишида партия комитетларининг ҳам муайян даражада айби бор.

Пленумда область, шаҳар, район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари фаолиятини янада яхшилаш юзасидан конкрет фикр-мулоҳазалар, таклифлар ўртага ташланди. Пленум иштирокчилари область партия комитети бюроси қайта қуришга раҳбарликни янада кучайтириши лозимлигини таъкидладилар.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг масъул ходими И. Е. Пономарев нутқ сўзлади.

Пленум ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев қатнашди.

А. РАҲИМБЕРДИЕВ,
А. МАННОПОВ.
«Совет Ўзбекистони»нинг махсус мухбирлари.

• Бугун—Энергетиклар куни

ИҚТИСОДИЙ МУСТАҚИЛЛИК ЙЎЛИДА

Республика энергетика корхоналарининг меҳнаткашлари Энергетиклар кунини хўжалик юритишнинг янги шароитларида ишлашга кўчиришга қизғин тайёргарлик кўрилаётган бир вақтда нишонламоқдалар. Тармоқ корхоналарининг ишчилари ва мутахассислари қайта қуриш талаблари асосида меҳнат қилиб, юбилей йили топшириқларини муваффақиятли бажармоқдалар.

Лекин қайта қуриш жараёни анча қийин кечмоқда. Қилинадиган ишлар кўлами кенг. Бу соҳада нималар қилиндию, қандай масалалар ҳал этилиши лозим! Жамоатчи мухбирларимизнинг Ўзбекистон ССР энергетика ва электрлаштириш министри М. С. ТОШПЎЛАТОВ билан суҳбати ана шу масалаларга бағишланди.

— Марат Содиқович, қайта қуриш шароитларида тармоқ меҳнаткашлари ўз анъанавий байрамлари — Энергетиклар кунини қандай кутиб олмоқдалар?

— Тармоқ ходимлари 1987 йилни муваффақиятли якунламоқдалар. Йил бошидан буён 53 миллиард киловатт-соат кўп энергия ҳосил қилинди. Бу эса 1986 йилнинг шу давридагига қараганда 4 процент ортиқ. Қувватлардан фойдаланиш самарадорлиги 71,5 процент кўпайди. Бу ҳам ўтган йилгидан 4 процент зиёд. Кейинги бир йилда хўжалик фаолиятидан олинадиган фойда ҳажми 5,5 процент кўп бўлди. Шу йилнинг ўзида истеъмолчиларга 25 миллион гигакалорий иссиқлик энергияси етказиб берилди.

— Республика энергетика тармоғида қайта қуриш соҳасидаги ишлар қандай бораётгани, бу жараён ҳозир қайси босқичда эканини хусусида гапириб берсангиз.

— Электр станцияларда қувватларни ошириш мақсадида янги чоралар кўрилди. 1987 йилнинг 1 январидан бошлаб бутун мамлакатдаги сингари республикамиз энергетика тармоғида ҳам янги кўрсаткич — белгиланган қувватлардан фойдаланиш самарадорлиги коэффициенти эътиборга олинадиган бўлди. Бу кўрсаткичнинг жорий қилиниши қувватлардан фойдаланишга, ускуналар ремонти муддатларини қисқартириш ва бундай ишлар сифатини яхшилашга ҳам ёрдам беради. Шу тариқа электр станциялар коллективларини моддий рағбатлантириш фонди ташкил топади.

Меҳнат унумдорлиги кўрсаткичи ҳам жорий қилинди. Бу энергетика ускуналарига хизмат кўрсатиш коэффициенти билан белгиланмоқда. Тармоқда планни ҳар қандай қилиб бўлса ҳам бажариш эмас, балки бу топшириқнинг адо этилишига камроқ меҳнат сарфлаш асосий иқтисодий принцип қилиб олинди. Шу тариқа меҳнат коллективларининг масъулияти анча ортди.

Айтиб ўтилган кўрсаткичлар ва бошқа иқтисодий талаблар, нормативларга амал қилиниши тармоқни 1989 йил 1 январдан бошлаб ўз харажатларини ўзи қоплаш принципи асосида ишлашга ўтказишга тайёргарлик босқичларидир. Янгилик шундаки, хўжалик ҳисоби асосида ишлаш натижасида олинадиган фойда иқтисодий категория сифатида амалда қўлланила бошлади.

— Ўз харажатларини ўзи қоплаш системасида ишлашга ўтилиши муносабати билан асосий кўрсаткичларни планлаштиришда қандай янгиликлар рўй беради?

— Тармоқда электр энергия ҳосил қилиш топшириғи ўрнига давлат буюртмаси асос қилиб олинади. Бундай буюртма Ўзбекистон энергетика системасида ҳосил қилинаётган энергиянинг 80-85 проценти миқдорида бўлади. Буюртмага мувофиқ ёнилғи, материаллар, капитал маблағ ажратилади. Қолган 15-20 процент электр энергия учун тармоқ истеъмолчилар билан тўғридан-тўғри шартномалар тузади. Бу манба хўжалик ҳисобида юқори самарадорликка эришиш имконини беради.

— Эшитишимизга қараганда, иқтисодчиларингиз энергетика тармоғи фаолиятини хўжалик ҳисоби асосида олинадиган фойдага қараб ҳисоб-китоб қилишаётган эмиш. Бундай иш тутиш нималарни кўрсатди?

— Ҳақиқатан ҳам шундай таҳлиллар қилиб кўрдик. 1987 йил планига мувофиқ хўжалик ҳисобидан олинадиган фойданинг юзага чиқиши принциплари кўриб чиқилди. Бунда биз давлат корхонаси (бирлашма) ҳақидаги Қонун талабларига асосландик. Ҳисоб-китобларга кўра, реализация қилинадиган маҳсулот ҳажми 1 миллиард сўмликдан ортади. Шунча маҳсулот тайёрлашга сарф-харажатлар эса 500 миллион сўм атрофида бўлиши мўлжалланмоқда. Қолган 500 миллион сўмнинг 280 миллион сўми фонд тўловларига, олинган кредит процентларига ва бошқаларга — давлат бюджетига кетади. 220 миллион сўми эса хўжалик ҳисобидан кўрилган фойда бўлиб қолади.

Яна бошқа бир масала: ўз харажатларимизни қоплашга 130 миллион сўмча сарфланади. Бунга иш ҳақи фонди, моддий рағбатлантириш маблағлари, корхонани ривожлантиришга, ремонт ва бошқаларга кетадиган сарф-харажатлар киради.

Бир ҳолатни таъкидлаб ўтиш керак. Агар янги қурилишларни молиялаш давлат бюджети ҳисобига амалга ошириладиган бўлса, корхоналарининг молиявий аҳволи анча яхшиланиб боради. Дарҳақиқат, давлат корхонаси ҳақидаги қонун талабларининг ўзи шундай. Шу тартиб ва талабларга қатъий амал қилинса ҳамма сарф-харажатларни чиқариб ташлаганда қолган маблағ энергетика тармоғи харажатларини қоплашнинг ишончли манбаи бўлади.

— Аниқроқ қилиб айтганда-чи?

— Масалан, энергетика ускуналарини капитал ремонт қилишни олиб кўрайлик. Илгари Сирдарё ГРЭСи, Муборак ТЭЦида капитал ремонт ишларига кўплаб маблағ сарфланарди. Айтиш мумкинки, сарфланадиган маблағларнинг анчагинаси нормативда белгиланганидан мўлроқни ташкил қиларди. Бу албатта, иш ҳақига таъсир қилмасди. Эндиликда-чи? Эндиликда ўз харажатларини ўзи қоплаш шароитларида ремонт фонди, бошқа фондлар, жумладан, иш ҳақи фонди билан биргаликда хўжалик ҳисобидан кўриладиган фойдага боғлиқ қилиб қўйилган. Ортиқча сарф қилдингми, демак, бошқа фондларнинг баракаси учади. Жумладан, ойлик маош ҳам камроқ бўлади. Чунки маблағларни бошқа жойдан олишга илож қолмайди.

Шунга кўра ҳозир капитал ремонт ё бошқа хил ремонтга пулни шунчаки сарфлаш мумкин эмас, балки бу мақсадларга ишлатилаётган маблағ хўжалик ҳисобидан келадиган даромаддан олиниши аҳамиятлидир. Бироқ бу сарф-харажатлардан янада кўпроқ фойда олиш, шу йўсинда қўшимча хўжалик ҳисоби даромади ҳосил қилиш лозим бўлади. Қўшимча даромад ўсган сари иш ҳақи ҳам ортиб боради.

Қайта қуриш масалалари кўлами бундан ҳам кенг. Биз уларнинг айримлари ҳақида фикрлашдик. Фикрлашилган мулоҳазаларнинг ўзи шуни кўрсатадики, қайта қуришнинг истиқболи порлоқ.

Қисқаси, қайта қуриш янгича фикрлаш, янгича меҳнат принциплари асосида иш юритишни талаб қилиб турибди. Қайта қуришнинг моҳиятини тўғри тушунган коллективлар ишда юқори натижаларга эришмоқдалар. Бундан буён ҳам шундай бўлади.

Суҳбатни
Ю. ШАФЕРОВ ва
И. МОИСЕЕВ ёзиб олган.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми олдидан

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИГА ПАРТИЯВИЙ РАҲБАРЛИК

Агросаноат коплекси республика экономикасида етакчи ўринни эгаллайди. Асосий ишлаб чиқариш фондлари ва ялпи ижтимоий маҳсулотнинг 40 проценти, ижтимоий ишлаб чиқаришда банд бўлган ходимларнинг ярми шу сектор ҳиссасига тўғри келади. У жадаллаштириш стратегиясига алоҳида ҳисса қўшишга, саноатни хом ашё, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни кескин яхшилашга даъват этилган. Асосий социал вазифа-халқ фаровонлигини оширишнинг ҳал этилиши агросаноат комплексининг ривожланиш даражасига боғлиқдир.

Республика ишлаб чиқариш кучларининг юксалишида агросаноат комплекси ишлаб чиқаришининг роли ва ўрнини ҳисобга олиб, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети партия ва совет органлари, агросаноат комитетлари, бирлашмалари куч-ғайратини мазкур соҳада уюшқоқлик ва интизомни мустаҳкамлашга, моддий-техника базасини ривожлантиришга, интенсив технологиялар ва фан-техника тараққиёти ютуқларини жорий қилишга қаратиб келмоқда.

Республика агросаноат комплексига ҳар йили сарфланадиган капитал маблағ қарийб 3 миллиард сўмни ташкил этади. Қишлоқ хўжалигининг энергетика қувватлари 30 миллион от кучига яқинлашиб қолди. Суғориладиган ерлар майдони 4 миллион гектарга етди. Колхоз ва совхозларга техника, ўғит ва бошқа ишлаб чиқариш воситалари етказиб бериш кўпайди. Ишлаб чиқариш структураси ва агросаноат комплексини бошқариш механизмини такомиллаштириш, қишлоқда социал-иқтисодий вазиятни соғломлаштириш тадбирлари амалга оширилмоқда.

Агросаноат комплексида тартиб ўрнатиш бўйича республика партия ташкилоти тутган йўл, чамаси, энг қийин ва мураккаб йўналишлардан биридир. Бизнинг фаолиятимиздан конкрет натижалар, аниқ қайта қуриш кутилаётганини биз тушунамиз, аммо ҳозирча оз нарсаларга эришилди. Агросаноат комплексида ишлар секинлик билан силжимоқда, ишлаб чиқаришни интенсивлашда ҳали кескин бурилишга эришилгани йўқ, яратилган ишлаб чиқариш ва иқтисодий потенциалдан қониқарсиз фойдаланилмоқда. Суғориладиган ерлар гектаридан ҳосил олиш ўсмаётир. Жонли меҳнат сарфи умумий ҳажми кўпайиб кетмоқда, фан ва илғор тажриба ютуқлари, хўжалик юритишнинг прогрессив усуллари секинлик билан жорий қилинмоқда. Қишлоқ хўжалик корхоналарининг катта қисми, жорий йилни паст рентабеллик ва зарар кўриш билан якунламоқда.

КПСС Марказий Комитетининг Ўзбекистон ССРда агросаноат комплексининг табиий-иқтисодий потенциалидан қониқарсиз фойдаланилаётгани ва пахтачиликни ривожлантириш хусусидаги маълум қарорларида партия ва совет органларининг, агросаноат комитетларининг, бирлашмаларнинг қишлоқ хўжалигига раҳбарлик борасидаги ишига принципиал баҳо берилди. КПСС Марказий Комитети республикада қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида меҳнат унумдорлиги ўсмаётгани, ерлар ҳосилдорлигини оширишда фан-техника тараққиётининг аҳамияти ва пахта-беда алмашлаб экишнинг ролига менсимай қаралаётганини таъкидлади. Ишлаб чиқариш аслида монокультура характерини касб этди. Партия ташкилотлари мелиорацияга ажратилган катта-катта моддий ва молиявий ресурслардан самарасиз фойдаланишга, суғориладиган ерлар, техника воситалари ва меҳнат ресурсларига хўжасизларча муносабатга тоқат қилиб келдилар.

Партиянинг юқорида тилга олинган асосий ҳужжатлари республика партия ташкилоти, Министрлар Совети ва Давлат агросаноат комитети учун қишлоқ хўжалиги ва умуман агросаноат комплексига раҳбарлик бўйича фаолиятнинг конкрет программасидир.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳужжатларида салбий ҳолатлар энг кўп даражада пахтачилик ривожида ўз аксини топганлиги бир неча бор кўрсатиб ўтилди. Фан тавсияларига, ўзимизда туғилган илғор тажрибага нописанд муносабатда бўлиш пахта етиштириш ҳажмлари камайишига, ҳосилдорлик тушиб кетишига олиб келди. Агар 1985 йилда ҳар гектар ердан 27,0 центнердан пахта олинган бўлса, бу кўрсаткич 1986 йилда 24,3, 1987 йилда эса 23,3 центнерга тушиб қолди. Пахта далалари ҳосилдорлиги пастлигининг асосий сабаби — тармоқни юритишнинг илмий асосларидан чекинилганидадир. Умумий экин майдонида ғўзанинг ҳиссаси 73, айрим хўжаликларда эса 78—80 процентга кўтарилиб кетди. Пахтачилик хўжаликларида беданинг улуши фан тавсия этган 30 процент ўрнига 15 процентдан ошмай қўйди.

Алмашлаб экишларнинг секинлик билан ўзлаштирилиши сув хўжалиги тадбирларига мўлжалланган капитал маблағлардан оқилона фойдаланмаслик билан қўшилиб, ҳатони тағин ҳам чуқурлаштирди. Маблағнинг асосий қисми янгидан ер ўзлаштиришга сарфланаверди. Мавжуд майдонларнинг сифатини яхшилаш, суғориш ва коллектор-дренаж тармоқларини реконструкциялашга кам маблағ сарфланди. Натижада мелиоратив ҳолати ёмон бўлган экин майдонлари ҳажми муттасил ошаверди. Хўжалик юритишнинг бундай практикаси суғориладиган ерларда чиринди (гумус)нинг умумий запаси камайишига, ерлар унумдорлиги пасайишига олиб келди.

Партия, совет ва агросаноат комплекси органларининг ҳар томонлама интенсивлаш асосида пахтачиликни юксалтириш соҳасидаги вазифалари Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган VII Пленумида муҳокама қилинди. Пленум тармоқни сифат жиҳатидан янги даражага кўтаришнинг туб вазифалари ва йўлларини белгилаб берди. Алмашлаб экишларни ўзлаштиришни тугаллашнинг аниқ муҳлатлари асослаб берилди. Бу ишни жадаллаштириш пахта тайёрлаш планларини қисқартиришга, шунингдек, сув хўжалиги қурилишида инвестиция сиёсатини такомиллаштиришга кўмаклашади.

Барча даражалардаги партия комитетлари, совет органлари тармоқни илмий негизга кўчириш йўли билан пахтачиликдаги аҳволни тубдан яхшилаш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган ташкилотчилик ва сиёсий ишларни амалга оширишлари зарур. Бунда пахтачилик республика халқ хўжалигининг етакчи тармоғи, унинг социал-иқтисодий тараққиётида ҳал қилувчи омил, мамлакат халқ хўжалигига Ўзбекистон қўшадиган асосий ҳисса эканлигини доимо назарда тутиш зарур.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми қарорини бажариш барча партия ташкилотлари учун мажбурийдир. Биноборин, тармоқни юксалтириш учун интенсивлашнинг алмашлаб экишларини жорий қилиш, селекция ва уруғчиликда тартиб ўрнатиш, минерал ўғитлар ва ўсимликларни ҳимоялаш воситаларидан фойдаланиш, комплекс механизацияни тугаллаш, пахта тозалаш саноати корхоналари билан ўзаро муносабатларни такомиллаштириш каби элементлари алоҳида аҳамиятга молик эканлигини яна бир бор таъкидлаб истардик. Партия комитетлари, хўжаликлар, район ва областлар агросаноат комплекслари раҳбарлари ва мутахассисларининг куч-ғайратлари ана шу масалаларни пайсалга солмай ҳал этишга жамланиши даркор. Пахтачиликни интенсивлаш бўйича тадбирларнинг амалга оширилиши Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бўлимларининг алоҳида назорати остига олинади.

Пахтачиликни юксалтириш бўйича тадбирларни амалга оширишда Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети бўлинмалари зиммасига катта масъулият тушади.

Ҳозир Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг бевосита назорати ва республика Министрлар Советининг раҳбарлиги остида алмашлаб экишлар бўйича лойиҳа ҳужжати қайта ишлаб чиқилмоқда, турли хил тупроқ-иқлим шароитларида уларни жорий этиш бўйича тавсияномалар ишлаб чиқилмоқда, ўғитларни қўлланиш самарадорлигини ошириш бўйича таклифлар кўриб чиқиляпти, яхшироқ йўналтириш ва конкрет иш олиб бориш учун хўжаликларни зарур ҳамма нарсалар билан таъминлаш ҳамда қуроллантириш мақсадида экин майдонлари структураси қайта кўриб чиқилмоқда. Аммо буларнинг барчасини қисқа муддатларда, 1988 йил экиш мавсумигача ўринлатиш зарур. Бу ишлар учун вақт жуда оз қоляпти, шунинг учун ҳам давлат агросаноат корхоналарининг барча бўлинмалари батартиб ва оператив суръатда ҳаракат қилишлари, тиғиз маромда, билимдонлик билан ишлашлари керак. Бу ишда ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё бўлими илмий ташкилотлари катта ёрдам беришга бурчлидирлар.

Пахтачиликка раҳбарликни яхшилаш тўғрисида гапирганда мавжуд машина-трактор паркидан фойдаланиш масалаларини четлаб ўтиш мумкин эмас. Техникадан фойдаланишни тўғри ташкил этмай туриб, маҳсулот етиштиришга кетаётган катта сарф-харажатларни камайтириш, унинг таннархини арзонлаштириш мумкин эмас. Бу тўғрида шунинг учун гапирмоқдаманки, кўпгина колхоз ва совхозларда улкан трактор ва қишлоқ хўжалиги машиналари паркидан самарасиз фойдаланилмоқда. Техника уқувсизларча, ҳеч қанақанги системасиз эксплуатация қилинади. Илғор хўжаликлар тажрибаси кўрсатишича, бир тракторнинг иш унумини 1,3—1,5 марта ошириш учун ҳамма жойларда реал имкониятлар бор. Бу эса тракторлар сонини 30—50 процент камайтириш билан баравардир, демак техникани сотиб олиш ва асрашга кетадиган катта маблағни тежаб қолиш мумкин бўлади.

Бу гаплар пахта териш машиналаридан фойдаланишга ҳам тааллуқлидир. Агар ишбилармонлик билан фойдаланилса, камчиликлари бўлишига қарамай, мавжуд машиналар ёмон самара бермайди. Юзлаб колхоз ва совхозлар ҳосилнинг асосий қисмини машиналар билан териб олишаётир. Пахта тайёрлаш планини 20—25 иш кунида бажармоқдалар, пахта етиштиришга қўл меҳнати сарфини кескин камайтираётирлар. Тошкент областининг «Ўзбекистон ССР беш йиллиги», С. Сегизбоев номли, «Оққўрғон» совхозлари, Сирдарё областининг «Коммунизм» колхози ва бошқа кўпгина хўжаликлар ҳосилнинг қарийб ҳаммасини машиналарда териб олиб, 70—85 процент пахтани биринчи сортларга топширмоқдалар. Улар хом ашё сифати учун каттагина қўшимча ҳақ олмоқдалар, меҳнат унумдорлиги ҳам юқори бўлаётир. Бу мисоллар янги эмас. Мен мазкур мисолларни хўжаликни ишнинг кўзини билиб бошқариш, асосий фондларнинг актив қисми бўлмиш машина ва механизмлардан юқори унум билан фойдаланиш учун инженер-техник ходимлар, агрономия хизмати масъулиятини ошириш масалаларига партия комитетлари ва хўжаликлар, область агросаноат комитетлари ва РАПОлар, район партия комитетлари раҳбарлари диққат эътиборини қаратиш мақсадида келтирдим. Бусиз фонд самарадорлигини ошириш, меҳнат унумдорлигини кўтариш, дала юмушларини бажариш муҳлатларини қисқартириш ҳақида гапириш беҳуда бўлур эди.

Интенсивлашнинг асосий элементлари, хусусан алмашлаб экиш, техника тараққиёти ва хўжалик ҳисоби билан уйғунлашгандагина пахтачиликда юқори самарадорликка эришиш мумкин. Бу жиҳатдан Сирдарё областидаги «Малик» совхози тажрибаси қимматлидир. Хўжаликда 100 гектар шартли ер ҳисобига давлат агросаноат комитети совхозларидаги 785 центнер ўрнига 2100 центнер пахта етиштирилмоқда. Шунга мувофиқ республика совхозларидаги 48 ўрнига 100 центнер гўшт, 148 ўрнига 800 центнер сут, олинди. Ҳар бир ходим ҳисобига 9,5 минг сўмлик маҳсулот етиштирилаётирки, бу республиканинг ўртача даражасидан 2,4 марта кўпдир.

Совхознинг тажрибаси шу билан диққатга сазоворки, унинг мисолида на фақат пахта етиштиришнинг, балки озиқ-овқат тармоқларини ривожлантириш учун хўжаликлар катта имкониятлар ва резервларга эга эканликларига амалда ишонч ҳосил қилдилар. Пахтачилик хўжаликлари илмий системага кўчирилганда ялпи пахта ҳосилини анча кўпайтириш ва давлатга озиқ-овқат — сут, гўшт, сабзавот, мева-чева, картошка ва узум етказиб бериш масалаларини муваффақиятли ҳал этишлари мумкин. Кўпчилик хўжаликларда мева-сабзавот экинлари ҳосилдорлиги ва фермалар маҳсулдорлиги имкониятга қараганда 1,5—2 марта кам бўлаётган вазиятда, бу, айниқса, муҳимдир.

Республика агросаноат комплекси гўшт, сут, сабзавот ва бошқа маҳсулотларни кўпайтириш учун катта потенциал имкониятларга эга. Биз шу беш йилликдаёқ аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш даражасини жиддий ошириш ва бош социал вазифа — халқ фаровонлигини муттасил юксалтиришга конкрет ҳисса қўшиш учун улардан тўла-тўкис фойдаланишимиз лозим.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети мева ва сабзавотчиликни ривожлантириш йўлини изчил амалга оширяпти. Мева, сабзавот маҳсулотлари ялпи ҳосили ўтган беш йилликнинг ўртача йиллик ҳажмларига таққослаганда бирмунча ўсди. Аммо, ижтимоий секторда бундай маҳсулотлар етиштириш ҳажми қисқарганлиги, мева-чева, сабзавот ва узум ҳосилдорлиги пасайганлиги факти ташвиш туғдирмоқда.

Бунинг сабаби шундаки, партия ташкилотлари ишларнинг аҳволини назоратсиз қолдирдилар, тармоқни системасиз бошқариш, деҳқончиликнинг илмий асосланган системаси йўқлиги билан муросасозлик қилиб келдилар. Бу, худди пахтачиликдаги каби, ерлар унумдорлиги пасайиб кетишига, зараркунандалар ва касалликлар тарқалишига олиб келди.

Бу тармоқларда ўз вақтида ишлаб чиқаришни хўжалик бўйича ҳамда хўжалик ичида ихтисослаштириш ва концентрациялаш борасида катта ишлар амалга оширилган эди, агросаноат интеграцияси суръатлари кучайган эди. Сўнгги йилларда бу фавқулодда муҳим иш ўз ҳолига ташлаб қўйилди, район ва область ташкилотлари тавсияси билан ихтисослашган совхозлар асоссиз равишда майдалаштирилмоқда ва тугатиб юборилмоқда. Боғдорчилик-узумчилик совхозлари бошқа ихтисосдаги хўжаликлар билан бирлаштирилаётир.

Бу консерва заводлари хом ашё зоналарини белгилашга, умумиттифоқ фондига маҳсулот жўнатиш планлари бажарилишига ва қиш учун асрашга маҳсулот ғамлашга салбий таъсир кўрсатмоқда.

Сабзавот экинлари уруғчилиги, ишларни механизациялаш борасида кўпгина муаммолар тўпланиб қолди. Мевазорлар ва токзорларни реконструкция қилиш ҳамда кўчатларни алмаштириш бўйича катта ҳажмдаги ишларни бажариш даркор.

Деҳқончилик маданиятини кескин ошириш, ихтисослашган хўжаликларни мустаҳкамлаш, ички хўжалик ихтисослашувини ривожлантириш, интенсив навлар ва наслларни, маҳсулот етиштиришнинг прогрессив технологияларини кенг жорий қилиш мева-сабзавотчиликдаги долзарб вазифалардир. Сабзавот ва полизчилик экинлари, мевали дарахтзорлар ва узумзорлар ҳосилдорлигини камида 1,5 марта ошириш керак. Умумиттифоқ фондига янги узилган маҳсулотлар, хусусан, эртаки сабзавотлар жўнатишда республика қийинчиликларга дуч келмоқда. Тошкент шаҳри ва областлар марказларини сабзавот ва мева-чева билан таъминлаш масалалари тўла ҳал этилмаган. Агар Сурхондарё областининг бир группа хўжаликлари Москва ва Ленинградга эртаки сабзавот жўнатишга ихтисослаша бошласа тўғри бўларди деб ўйлайман, Тошкент аҳолисини таъминлаш учун эса шаҳарга яқин бошқа хўжаликлар қўшимча ихтисослашади. Пахта етиштириш ҳажми камайтирилгани сабабли бундай имконият бор, ундан янада тўлиқроқ фойдаланиш лозим.

Чорвачилик партия ташкилотларининг кундалик эътиборини талаб қилади. Тармоқда ижобий силжишлар рўй берди. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва тайёрлаш ҳажмлари ўсмоқда, фермалар маҳсулдорлиги оширилаётир. Гўшт, сут, тухум бўйича давлат харид планлари бажарилаётир.

Бироқ бутун ишлаб чиқаришни жадаллаштириш ва юксалтириш шароитларида, жон бошига маҳсулот истеъмол қилишда республика паст даражада эканлигини ҳисобга олганда, тармоқдаги ишларнинг аҳволини яхши, деб бўлмайди. Кўпчилик колхоз ва совхозларда сигирларнинг сут маҳсулдорлиги пастлигича қолмоқда. Бўрдоқига боқилаётган молларнинг ўртача суткалик семириши 250—300 граммдан ошмайди, бўрдоқига қўйиш муддатлари нормативдагидан 1,5 марта юқоридир. Маҳсулот етиштириш учун кўплаб озуқа ошиқча сарфланади, гўшт ресурсларини сарфлашда хўжасизлик ҳоллари учрайди.

Ҳозир, КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг катта ёрдами туфайли алмашлаб экишда қўлланиладиган озуқа экинларини етиштиришни кенгайтириш, шу ҳисобга чорвачилик озуқа базасини мустаҳкамлаш учун реал имкониятлар яратилди. Партия комитетлари алмашлаб экиш далаларида озуқа экинларини тўғри жойлаштиришни таъминлаш юзасидан ташкилотчилик ва сиёсий ишларни амалга оширишлари, беда ва бошқа озуқа экинларини ўстириш агротехникасига қатъий риоя қилиш, ҳар гектардан камида 200 центнер беда пичани, 450—500 центнер силос массаси ва 600—800 центнер озуқабоп илдиз мевалар олиш учун мутахассисларга нисбатан талабчанликни кучайтиришлари лозим. Республика хўжаликлари ҳар бир сигирдан сут соғиб олишни 3 минг килограммга етказиши, гўштга топшириладиган қорамолларнинг ўртача вазнини 400 — 420 килограммга етказиш учун барча шароитлар бор. Хуллас чорвачиликни интенсивлаш бўйича ишлаб чиқилган «Озуқа», «Сут», «Гўшт», «Паррандачилик» программаларини бажариш учун реал имкониятлар яратилди.

Планлаштиришнинг янгича принципларига ўтилиши ҳозир ҳар бир районга, областга ички резервлардан фойдаланган ҳолда ўзини ўзи озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш даражасини сезиларли ошириш имконини беради. Улар қандай ҳаракатга келтирилишини магазинларнинг пештахталари кўрсатади. Кишилар айнан ана шуларга қараб маҳаллий партия, совет, хўжалик органларининг ишини қайта қуриш, одамларнинг эҳтиёжлари ҳақида оғизда эмас, амалда конкрет ғамхўрлик қила олиш маҳорати ва хоҳиши ҳақида фикр юритадилар.

Қишлоқ хўжалиги хом ашёсини қайта ишлаш тармоқлари, хусусан озиқ-овқат саноати, партия ташкилотлари фаолиятининг муҳим жабҳаси ҳисобланади. Бу ўринда техника билан жиҳозланиш ва илғор технологияларни жорий қилишдаги қолоқлик айниқса кўзга ташланади, кўпдан-кўп проблемалар йиғилиб қолганки, аҳолини хилма-хил ва балансланган истеъмол маҳсулотлари билан таъминлаш даражаси шу проблемаларнинг ҳал қилинишига боғлиқдир. Ишлаб чиқаришни реконструкциялаш ва техника жиҳатидан қайта қуроллантириш чиқарилаётган маҳсулотлар хилини кенгайтириш ва сифатини ошириш, унумли меҳнат қилиш ва ишлаётганлар учун нормал маиший шароитлар яратиш каби масалалар биринчи навбатда ҳал этилиши керак.

Шу билан бирга жойлардаги партия органлари, агросаноат комитетлари ва бирлашмалари раҳбарлари ҳамда мутахассислари эътиборини озиқ-овқат тармоқлари корхоналарини замонавий техника даражасига жадаллик билан етказиб олиш зарурлигига алоҳида жалб этишни истардик. Бу ишга машинасозлик корхоналари ҳамда қурилиш ташкилотларининг кучлари ва воситаларини жалб этиш лозим бўладики, уларнинг ёрдами ҳозирги кунда ниҳоятда зарурдир. Аммо ишни координациялаш лозим. Бу ролни обкомлар ўз зиммаларига олишлари керак. Бу масалада уларга Марказий Комитет томонидан қўллаб қувватлаш ва ёрдам таъминланган. Бунда шуни назарда тутиш кераккки, республика Давлат агросаноат комитетига қайта ишлаш саноатини ривожлантириш учун ажратиладиган капитал маблағларнинг асосий қисми реконструкциялаш ишларига, социал-маданий-маиший хизмат объектлари барпо этишга йўналтирилиши даркор. Нон, консерва, ёғ-мой, кондитер маҳсулотлари ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантиришни афзал ўринга қўйиш керак, уларнинг қуввати ҳозир аҳоли эҳтиёжидан орқада қолмоқда. Шу беш йилликдаёқ бу узилишни йўқотиш лозим.

Бизнинг шароитларда ирригация ва мелиорация ишлаб чиқариш самарадорлигини ўстиришнинг ҳал қилувчи омилидир. Бу ўриндаги асосий проблема суғориш суви тақчиллигининг ўсиб бораётганлигидир. Сув кам бўлган ўтган йил бу проблеманинг ўткирлигини яна бир бор кўрсатиб қўйди. Сув ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш бўйича аниқ мақсадга йўналтирилган программа ишлаб чиқилди ва амалга оширилмоқда. Суғорма ерлар ҳосилдорлигини ошириш сувни бекорга исроф қилишни камайтириш, суғоришнинг прогрессив усулларини, оптималь мелиоратив режимларини жорий этиш борасида кенг кўламли ишларни амалга оширишни кўзда тутади. Бу программани бажариш биринчи даражали аҳамиятга молик иш бўлиб, бунинг учун партия ташкилотларидан, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, «Главсредазирсовхозстрой» раҳбарлари ва мутахассисларидан, уларнинг жойлардаги органлари, колхозлар ва совхозлардан қаттиқ талаб қилинади.

Суғориладиган ерлар мелиоратив ҳолатининг ёмонлашуви, уларнинг қайта шўрланиши ва ботқоқлашуви маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, тупроқ унумдорлигини ошириш ишидаги жиддий тўсиқ бўлиб қолди. Мелиоратив аҳволи ёмон ерлар майдони 540 минг гектарга етди. Мевали ва бошқа дарахт кўчатлари нобуд бўлиши, ерларнинг қишлоқ хўжалик оборотидан тушиб қолиши кузатилмоқда. Бу энг аввало ерларни ўзлаштиришдаги номутаносиблик, коллектор-дренаж тармоқлари қурилишидаги қолоқликнинг оқибатидир.

Вужудга келган вазиятни ҳисобга олиб, шу йилдан бошлаб янги ерларни ўзлаштиришга ажратиладиган маблағларнинг 70 процентгачасидан илгари ўзлаштирилган, лекин фойдаланишдан чиқиб қолаётган ерларни тартибга келтиришга, шунингдек, эскидан суғорилиб келадиган зонадаги ерлар мелиоратив ҳолатини яхшилашга сарфлашга рухсат берилди. Бу жуда муҳим тадбир. Бизнинг вазифамиз шундан иборатки, вақтни бой бермай ерларни сифат жиҳатдан яхшилашга қаратилган асосли текислаш, суғориш шохобчалари, коллекторлар ва дренажларни реконструкция қилиш, контурларни йириклаштириш, гидротехника иншоотларини ремонт қилиш ишларини кенг кўламда авж олдириб юбориш керак. Ерларни соғломлаштириш умумхалқ иши бўлиб қолиши керак.

КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь Пленумида мамлакат экономикасини бошқаришни тубдан қайта қуришнинг моҳияти нуқул маъмурий методлардан раҳбарликнинг иқтисодий методларига ўтишдан иборат эканлиги таъкидланди. Иқтисодий бошқаришни, умуман хўжалик механизмини қайта қуриш ҳозир жадаллаштиришнинг стратегияси муваффақиятини белгиловчи марказий вазифадир.

Агросаноат комплексини ривожлантиришнинг бошқаришнинг иқтисодий методларига ўтиш билан боғлиқ бўлган янги босқичи партиявий раҳбарлик усул ва услубларини ўзгартиришни талаб қилади. КПСС Марказий Комитети Пленуми материалларида ишимизнинг барча йўналишларида партиявий таъсирни кучайтириш, ижтимоий жараёнларга билимдонлик билан раҳбарлик қилишга эришиш, янги ижодий ёндашувларни ишлаб чиқиш ҳозир айниқса зарурлиги уқтирилган. Ана шундай шароитларда ҳар бир партия ташкилотининг — республика партия ташкилотидан тортиб, бошланғич партия ташкилотигача — қайта қуриш учун, туб иқтисодий ислоҳотлар учун фаол кураш олиб бориши жуда муҳимдир. Партиявий раҳбарликнинг умри тугаган услубларидан тезроқ халос бўлиш лозим. Эски услубда асосий эътибор кўпдан кўп қарорлар ишлаб чиқиш ва қабул қилишга (улар кўпинча воқеликдан ажралиб қолган бўларди) қаратиларди, ташкилотчилик ва сиёсий иш эса иккинчи планда қолиб кетарди.

Қишлоқнинг социал проблемалари, меҳнат ва яшаш шароитларини яхшилаш, ишлаб чиқаришда дала ва фермалар меҳнатчилари бутун қобилиятлари, ижодий ташаббусларини ишга бахш этишлари, ўзлари ернинг хўжайини бўлишлари учун шароитларни яратиш хусусида алоҳида ғамхўрлик қилишимиз даркор. Бунга бошқаришнинг маъмурий усулларидан иқтисодий усулларига тезроқ ўтиш йўли билан эришиш мумкин.

Ҳозир республика агросаноат комплексида хўжалик юритиш механизмини такомиллаштириш жараёни актив ўтмоқда. Агросаноат комплексининг структурасини такомиллаштириш ва тармоқлараро алоқаларини мустаҳкамлаш бўйича муайян ишлар бажарилди. Илмий ишлаб чиқариш бирлашмалари ташкил этилди. Маъмурий органлар доирасида ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва бошқаришнинг энг самарали формаларини қидириш ишлари олиб борилаётир. Меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашни такомиллаштириш, хўжалик ҳисобини жорий қилиш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилиб, жойлардаги ижрочилар эътиборига етказилди. Мутахассислар, бригадирлар, ферма мудирлари, хўжаликлар ва РАПОларнинг раҳбарлари ўқуви ташкил қилинди.

Бироқ ишлаб чиқаришни бошқаришни қайта қуриб, янги хўжалик механизмини жорий қилиш йўл қўйиб бўлмас даражада секин амалга оширилмоқда. Бу ишни олиб боришда қуйи бўғин — районлар, хўжаликлар, уларнинг ишлаб чиқариш бўлинмаларида журъатсизлик қилинмоқда. Колхозчилар ва совхозларнинг ишчилари, мутахассисларнинг катта армияси хўжалик юритишнинг иқтисодий механизмини такомиллаштириш ишига ҳали чинакамига жалб этилмаганлар. Худди ана шу камчилик қишлоқ хўжалигида арзирли жиддий силжишлар йўқлигининг асосий сабабларидан биридир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, партия, совет, хўжалик органларининг куч-ғайратлари туфайли ҳозир агросаноат комплекси хўжаликлари ва корхоналарининг молиявий аҳволи яхшиланди. Лекин уларнинг орасида зарар кўраётганлари ҳали кўп. Фақатгина Давлат агросаноат комитети хўжаликлари бўйича маблағ билан таъминлашнинг турли хил манбаларига кўра қарзлар 300 миллион сўмдан ортиқдир. Кейинги йилнинг ўзидаёқ республикада зарар кўрадиган хўжаликларнинг бўлмаслиги лозим, уларнинг ҳар бири ривожланиш учун мустаҳкам иқтисодий базага эга бўлиши даркор. Бунга қандай қилиб эришиш мумкин? Бу вазифани ҳал этиш партия, совет ва хўжалик органларидан янгича ёндашувларни талаб этади. Булар паст рентабелли хўжаликни фойда кўрадиган хўжалик билан бирлаштириш, айрим камқувват хўжаликларни саноат корхоналарига ёрдамчи хўжалик сифатида ўтказиш, суғориладиган ерларни хўжаликлар ўртасида қайта тақсимлаш ва ҳоказо бўлиши мумкин.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Мамлакат агросаноат комплексида хўжалик юритишнинг иқтисодий механизмини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги қарорида кўпроқ, раҳбарликнинг маъмурий методларидан пировард натижада хўжаликларнинг мустақиллигини кенгайтириш, хўжалик ҳисобини жорий этишга қаратилган иқтисодий методларига ўтиш кўзда тутилган.

Бу омиллар қишлоқнинг социал иқтисодий ривожланишини белгилайди.

Совхоз ишчилари ва колхозчиларнинг моддий манфаатдорлигини тубдан яхшилаш — бошқаришнинг иқтисодий методлари афзалликларидан фойдаланишнинг ҳал қилувчи воситасидир. Бу нарса, амалиёт кўрсатганидек, коллектив ва оилавий пудрат жорий қилинганидагина янада тўлароқ равишда амалга ошади. Давлат агросаноат комитетининг маълумотлари бўйича ҳозир деҳқончилик бўлинмаларининг қарийб 80 проценти ва чорвачиликнинг 40 процентида пудрат усулида ишланмоқда. Бироқ умуман олганда, иш якунлари ва пудратчи бригада ҳамда звенолар фаолияти таҳлили кўрсатганидек, пудрат потенциалидан ҳали ёмон фойдаланилмоқда. Меҳнатни ташкил этишни такомиллаштиришга юзаки муносабатда бўлиш фактларига ҳануз барҳам берилмаган, эришилган пировард натижалар учун моддий рағбатлантириш принциплари бузилмоқда. Бригада ва звенолари ўғитлар ва бошқа ишлаб чиқариш ресурслари билан таъминлаш бўйича шартнома мажбуриятларига риоя қилинмаётир. Хўжалик масалаларини мустақил ҳал этиш хусусида пудратчи бригада ва звеноларнинг ҳуқуқларига ҳамма ерда ҳам риоя этилмаётир. Пудратчи бригадалар, оилавий звеноларни ташкил этиш, катта ва қунт билан олиб бориладиган ташкилотчилик ишини талаб этади. Бу иш билан шуғулланишга вақт ва куч-ғайрат аялмаётган жойларда меҳнатни ташкил этишнинг пудрат формаси юқори самарадорликни таъминламоқда. Наманган область Норин районидаги «Коммунизм» колхози, Жиззах области Пахтакор районидаги Кичанов номли совхоз, Хоразм областининг Хонқа райони хўжаликлари ва бошқа бир қатор колхоз ҳамда совхозлар борки, улар пудрат афзалликларидан тўла фойдаланмоқдалар, ишлаб чиқариш иқтисодий фаолиятда яхши натижаларга эришмоқдалар. Бундай хўжаликларда ҳосилдорликни 10—15 процент, меҳнат унумдорлигини 20—25 процент ўстириш таъминланмоқда.

Янги хўжалик механизмини жорий этиш ижодий ёндашувни талаб қилади. Бу ўринда бир қолипдаги қарорлар бўлиши мумкин эмас. Шунинг учун ҳам амалиёт бригада, оилавий, ижарага олиш пудратлари, хўжалик ҳисоби ва бошқаришнинг цех системасини ташкил этиш бўйича зонал тавсияларга муҳтождир. Иқтисодий фан ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг ҳар хил масалалари бўйича ишлаб чиқариш экспериментларини кенг ўтказиши, ишлаб чиқаришга аниқ тавсиялар бериши даркор. Колхозлар, совхозлар ва агросаноат комплексининг бошқа корхоналари ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтиши лозим бўлган ҳозирги вақтда бу иш жуда муҳимдир.

Агросаноат комплексида хўжалик юритишнинг иқтисодий методларига ўтишни тезлаштириш бўйича партия комитетлари қўлидаги асосий дастак — бу кадрлар, уларни танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялашдир. Бу том маънода партиявий иш бўлиб, партия комитетларининг катта диққат-эътибори ва матонатли куч-ғайратларини талаб қилади. Бошқаришнинг иқтисодий методларига ўтилаётган шароитларда мутахассислар муҳим роль ўйнайди. Афсуски, уларнинг кўпчилиги ҳали ҳам ишда пассивликдан қутула олмаганлар, ўзлари ҳал этишлари лозим бўлган масалалар бўйича юқоридан кўрсатмалар бўлишини кутиб ўтирадилар, янгиликни, илғор тажрибани жорий этишда саботматонат кўрсатмайдилар. Район, область ва ҳатто республика ташкилотлари томонидан колхоз ва совхозларнинг ишларига нокомпетент аралашиш фактларига барҳам берилмаган. Партия ташкилотларининг вазифалари мутахассислардаги бепарволик ва хотиржамликка берилиш кайфиятларини йўқ қилиш, ишлаб чиқаришнинг пировард натижалари учун уларнинг роли ва масъулиятини оширишдан иборатдир. Мутахассислар билимдонлик билан мустақил равишда ишлашлари, партиянинг ҳозирги аграр сиёсатини амалга ошириш жонкуярлари, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини юритиш қонун-қоидаларининг соҳиби бўлишлари даркор. Барча категориядаги ходимлар бошқаришнинг иқтисодий методларини чуқур эгаллаб олишлари тўғрисида қайғуриш лозим бўлади. Шу мақсадда барча кадрларнинг, оммавий касб эгаларидан тортиб, агросаноат комплекси республика бўлинмалари раҳбарларигача доимий ўқув билан қамраб олиниши керак. Партия аппарати ходимлари ҳам ўқишлари лозим. Давр билимларни муттасил янгилаб туришдек, малакани оширишни, ғоявий-сиёсий, илмий-техникавий ва иқтисодий мушоҳадани кенгайтиришни талаб қилмоқда. Бусиз энг янги техникадан самарали фойдаланиб бўлмайди, хўжаликни билимдонлик билан юритиб ва бошқариб бўлмайди. Ўқитиш формаси ҳар хил бўлиши мумкин, лекин ҳар бир даража ва ўқитиш турига албатта табақалашган ёндашув бўлиши лозим. Бу агросаноат комплексини партиявий бошқариш самарадорлигини оширишнинг зарур шартидир.

В. А. АНТОНОВ,
Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари.

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ КАДРЛАРИНИНГ ҚИШКИ ЎҚУВИ

Ўзбекистондаги икки юз колхоз ва совхоз, Сурхондарё области бутун агросаноат комплекси янги йилдан тўла хўжалик ҳисобига ўтказилади. Комплекснинг барча хўжаликлари ва корхоналари 1989 йилдан ўз харажатларини ўзи қоплаш ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтади. Республика агросаноат комплексини бошқариш олий мактабида бошланган агросаноат комплекси, РАПО, иқтисодий хизмат, қурилиш трестлари ва «агропромснаб» ташкилотлари раҳбарларининг ўқувида ана шу муҳим вазифани ҳал этиш йўллари асосий мавзу бўлди.

Машғулотларни ўтказишга республикадаги хўжалик ҳисоби амалда рўёбга чиқарилган, тўла ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини қоплаш асосида иш олиб борилаётган илғор хўжаликларнинг тажрибали раҳбарлари ва бош мутахассислари жалб этилмоқда. Программага мувофиқ бир қанча машғулотлар бевосита базавий хўжаликларда ўтказилади.

Машғулотларнинг биринчи кунида икки ҳафталик семинар қатнашчилари олдида СССР Давлат агросаноат комитетининг раҳбар ходимлари — меҳнатни ташкил этиш ва иш ҳақи бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Э. К. Решетнев, маблағ билан таъминлаш бошқармаси бошлиғининг ўринбосари П. Д. Воронин, хўжалик юритишнинг янги иқтисодий методларига ўтишда колхозлар ва совхозларга амалий ёрдам кўрсатиш учун республикага келган бошқа ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Машғулотларни олимлар, Тошкент ва Сирдарё областлари бир қанча хўжаликларининг мутахассислари ва раҳбарлари ҳам ўтказдилар.

Агросаноат комплексини бошқариш олий мактабида қиш даврида республика агросаноат комплекси корхоналари ва хўжаликларининг бир мингдан ортиқ раҳбари ишлаб чиқариш — иқтисодий ўқув курсини битиради.

(ЎзТАГ)

• *Бахтимиз учун курашганлар*

Халқ ишига бахшида умр

Шундай одамлар бўладики, уларнинг тақдири Ватан тақдири билан туташ. Ҳаёти, турмуш тарзи, маънавий қиёфаси жамиятнинг туб моҳиятини, тузум қадриятини, бутун борлиғини ўзида мужассам этади. Халқ ишига, жамият ишига, социалистик тузум ишига фидойи умр ҳамиша эл ардоғида, миллионлаб одамларнинг фахр-ифтихорида бўлади.

Нишон ака Ризаев ҳақида, у кишининг ҳаёт йўли, жасоратларга тўла революцион кураши хусусида ўйлар эканмиз, хаёлимиз кўзгусида ана шулар намоён бўлади. Зеро, бугунги бахтиқболимиз: фаровон ҳаётимиз, алифбедан коинотгача, кўз илғамас зарралардан она сайёрамизнинг бўй-бастигача бўлган тараққиётимиз, барча ғалабаларимиз Нишон акаларнинг янги ҳаёт учун, янгича яшаш ва фикрлаш учун курашининг натижасидир. Зеро, улар бугунги кунда жаҳон тараққиётида буюк бурилиш ясаётган социализмнинг дебочасини битганлар. Унинг дастлабки заррварақларини очганлар.

«...Қўқонда ҳам Совет ҳокимияти ўрнатилди. Бу ўзгариш бойлар, реакцион кучлар ва диндорларнинг бекиёс ғазабини қўзғатди».

Нишон ака хотира дафтарини варақлайди. Дарҳақиқат, унинг хотиралари, оташин коммунистнинг бутун ҳаёти республикамиз тараққиёти билан боғлиқ. Унинг илк кунлари билан бугунги жўшқин ҳаёти узвий равишда боғланган.

— 1917 йилнинг ноябрида Жоме масжидида «Уламо» ва «Шўрои ислом» миллий контрреволюцион ташкилотининг вакиллари тўпланишди. Улар бутун халқни норозиликка чорлашарди. Ана шу ерда қисқа муддат ичида Совет ҳокимияти тарафдорлари билан унинг душманлари ўртасида жангу жадал бўлди. Дарвоқе, инқилоб ғалаба қилган куниданоқ ҳар бир соат, ҳар бир кун ана шундай жанглар ва қон тўкишлар билан ўтарди. Инқилобнинг ғалабаси осонликча сақлаб қолинмади...

Реакцион кучлар, диндорлар ва буржуа миллатчилари чет эл империалистларининг катта ёрдами билан Қўқонда Туркистондаги Советларга қарши кучларнинг съездини чақиришди. Совет ҳокимиятига қарши ташвиқот ишлари кундан кунга авж оларди. Улар халқ онгига таъсир қилиш, уларнинг қалбида янги тузумга қарши нафрат уйғотиш, Коммунистик партиянинг ғолибона қадамларини сусайтириш, инқилобнинг жўшқин руҳини сўндиришга ҳаракат қилишарди. Социалистик тузум душманлари қишлоқларга, уйларга, магазинларга ўт қўйишарди. Юзлаб одамлар, болалар ўт ичида қолишарди. Ана шундай даҳшат тўла курашларда инқилоб чавандозлари ўз умрларини, ширин жонларини аямасдилар...

Эскилик билан янгилик ўртасида қонли кураш кетаётган бир пайтда Нишон Ризаев «Ишчи ёшлар» революцион ташкилотининг аъзоси эди. У ва унинг сафдошлари аҳоли ўртасида кенг ташвиқот ишларини олиб боришарди. Ёш совет ҳокимиятининг инсонпарвар ғояларини, янги турмуш тарзини ва унинг афзалликларини зўр бериб тушунтирардилар. Қўлларига қурол олиб революция душманларига қарши шафқатсиз курашардилар. Инқилоб ғалабаларини ҳимоя қилардилар.

«...Ана шу жангу жадал даврлари хотирамда мустаҳкам ўрнашган. Революция душманлари билан қаттиқ кураш бораётган бир пайтда 1918 йилнинг 1 мартида шонли Коммунистик партия сафига аъзо бўлиб кирдим. Орадан тўрт ой ўтгач ёш коммунистлар группаси составида Тошкентдаги В. И. Ленин номли ҳарбий инструкторлар курсига йўлланма билан юборишди. Биз — бўлажак қизил командирлар контрреволюционерларни бутунлай йўқ қилиш, Совет ҳокимиятининг тўла ғалабасини таъминлаш мақсадида Чотқол тоғларида сотқин Осипов гуруҳларини йўқ қилишда иштирок этдик.

Ўқиш тугади. Нишон Ризаев Закаспий фронти 4-Туркистон полки, 1-миллий ротасининг командири қилиб тайинланади. Энди у оқ гвардиячилар ва инглиз интервентларига қарши курашда фаол қатнаша бошлади. Унинг жанговар ҳаёти нафақат Қўқон ва Тошкент атрофларида, балки Байрамали, Мари, Тежен, Ашхобод, Қизил Арват ва бошқа жойлардаги босмачилар ҳамда миллий душманларга қарши курашларда фаол иштирок этди.

Нишон Ризаев 1919 йилда Туркистон фронтчи коммунистларининг 1 съездига делегат қилиб сайланади. Ана шу ерда у Ленининнинг сафдоши Кобзев билан учрашди. Съездда у ҳарбий бошқарув, тактика ва стратегия борасидаги тажрибаларини орттирди, партиянинг Қизил Армия олдига қўяётган янги вазифаларини жон қулоғи билан эшитди, дил-дилига сингдириб олди.

Съезд тугар-тугамас яна ҳарбий тревога берилди. Нишон Ризаев бошлиқ қизил армиячилар босмачиларнинг зарбаси хавфи остида қолган Андижон сари йўл олишди. Бу ерда Мадаминбек бошлиқ босмачилар эл-юртни хонавайрон қилишаётган эди. Инглизлардан ҳам моддий, ҳам ҳарбий ёрдам олган босмачилар Ўш, Жалолобод ва бошқа аҳоли пунктларини қўлга олишганди. Ана шу шаҳар ва қишлоқларни озод этиш Қизил Армиямиздан жанговар кураш ва янги қаҳрамонликлар кўрсатишни тақозо этарди. Андижонликлар бу ердаги қонли тўқнашувни ҳамон эсда сақлайдилар. Бахтли турмуш учун, ҳур ҳаёт учун курашда фаол иштирок этганларга «Андижоннинг фахрий граждани» унвони берилди. Улар орасида Нишон Ризаев ҳам бор эди.

1920 йили Нишон Ризаев Қўқон ва унинг уездлари ревкомининг раиси қилиб тайинланади. Ана шу оғир пайтларда Совет ҳокимиятини мустаҳкамлаш ва оммани босмачиларга қарши курашга сафарбар этишда Нишон Ризаев бош-қош эди. Орадан бир йил ўтмай, у Марғилон уезд-шаҳар партия комитети раиси қилиб тайинланади. Масъулиятлар устига янги масъулиятлар юкланади. Коммунист зиммасига даврнинг энг долзарб вазифалари топшириларди. Нишон Ризаев эса уни катта бурч, шон-шараф иши сифатида қабул қиларди ва тунларни тонгларга уларди. Ҳаёти эса тобора янги, ижтимоий мазмун кашф этаверарди.

Тинч қурилиш йиллари бошланди. Коммунист Нишон Ризаев Москва университетидаги ўқишини тугатгач, РКП(б) Марказий Комитети Ўрта Осиё бюроси матбуот бўлимининг бошлиғи сифатида иш бошлади. Тожикистон Компартияси Марказий Комитетида масъул инструктор бўлиб ишлади.

Улуғ Ватан уруши мингминглаб совет кишиларининг тинч турмушини бузди. Қалбида Ватан ишқи, она-юрт тақдири жўш урган кишилар биринчилардан бўлиб фашизмга қарши курашга отландилар. Табиийки, ана шундай одамлар орасида оташин ватанпарвар Нишон Ризаев ҳам бор эди. У III-Белоруссия фронтида жанг қилди. Ана шу фронт солдатларининг кўрсатган жасоратлари-ю, совет армиясининг шуҳратига қўшган шуҳратида ўзбек йигити Н. Ризаевнинг ҳам муносиб улуши бор. Кенигсбергни озод қилишда иштирок этди. Фронтдан ёруғ юз ва кўкрагида Қизил Юлдуз ордени билан қайтди.

Бугунги кунда Ватан фидойилари, эл-юрт иши учун бутун имкониятини бахш этганлар авлодлар қалбида алоҳида меҳр ва муҳаббат билан жойланган. Нишон ака Ризаевнинг уйи ҳамиша мактаб ўқувчилари, пионерлар билан гавжум. Улар Нишон аканинг жанговар хотираларга ва жасоратларга бой ҳаёт йўлини қалбларига кўчиришади. Зеро, инқилоб оташи, инқилоб алангаси мана етмиш йилдирки тобора баландроқ ловуллар экан, у минглаб, миллионлаб юракларни жунбушга солади. Революцион ўзгаришлар, янгича яшаш, янгича фикрлаш ва янгича курашиш иши тобора қизғин авж олаётган ҳозирги кунда эса инқилоб чавандозларининг босиб ўтган йўли яна ҳам мазмундор, яна ҳам ибратли. Нишон ака Ризаев ва унинг юзлаб сафдошлари амалга оширган улуғвор ишлар юраклардан юракларга, авлодлардан авлодларга кўчаверади. Ветеранга узоқ умр тилаймиз.

Н. ЖЎРАЕВ.

ҲАМКАСБИМИЗ ХОТИРАСИ

У қувноқ, ҳазил-мутойибага мойил инсон эди. Давраларга кўр бағишларди. Ҳали-ҳали унинг шодон қаҳқаҳаси редакция коридорида, иш кабинетларида жаранглаб тургандек. Истеъдодли журналист ҳамиша ишчанлик, тезкорлик намунасини кўрсатарди. Каттакичикка меҳрибон дўст, талабчан устоз эди. Оғир бетоб бўлиб ётган кезлари ўзини кўргани келган ҳамкасбларидан ижод қандай бораётганлигини сўрарди. Бедаво дард уни орамиздан юлиб олди.

Маъруф Назаров узоқ йиллар «Совет Ўзбекистони» редакциясида қалам тебратди. Қишлоқ хўжалик бўлимининг мудири, редколлегия аъзоси сифатида қизғин ижодий иш олиб борди. Унинг қаламига мансуб очерк ва лавҳалар қизиқиб ўқиларди. Унинг шеърларини қўшиқ қилиб айтишарди. У ёзган пьесалар театр саҳнасини кўп кўрган.

Устоз журналист ўзининг бой тажрибасини ёшларга бағишлар, уларнинг ижодий камолоти тўғрисида тинмай ғамхўрлик қиларди. Маъруф Назаров Улуғ Ватан уруши қатнашчиси эди, Қизил Юлдуз ордени, «Жасурлиги учун» медали, ижодий хизматлари учун Октябрь Революцияси ордени билан мукофотланган эди. Матбуот соҳасидаги хизматлари учун «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими» Фахрий унвони билан тақдирланганди.

Ажойиб дўст, талабчан устоз, таниқли журналист Маъруф Назаровнинг хотираси ҳамкасблар ёдида узоқ сақланади.

БИР ГРУППА ЎРТОҚЛАРИ.

Маннон Уйғур номидаги Сурхондарё область музикали драма театри Тошкентдаги ўз гастролларини В. Вишневскийнинг «Оптимистик трагедия»си билан бошлади. Гастроль репертуари бой. Жанр ранг-баранглиги кўзга ташланади. 4 та драма, 2 та комедия, биттадан трагедия ва музикали драма. Ижтимоий планда ҳам репертуар ўйланган: «Истамбул фожиаси», «Бир ўликка — бир тирик», «Бир қадам йўл», «Олам сеники» ўзбек драматургларининг турли мавзудаги асарлари: «Сепсиз қиз» билан «Скапен найранглари» — классика, «Оптимистик трагедия» — совет классикаси намунаси.

ГАСТРОЛЬ—ОЙНА

• *ТЕАТР*

Умуман, гастроль репертуари театрнинг йирик ижтимоий мавзуларни ёритиш, янги ўзбек асарларини биринчи бўлиб саҳналаштириш, классикага изчил мурожаат этиш, ўз фаолиятида болаларни ҳам унутмаслик каби интилишларидан гувоҳлик беради.

Спектакллар бир-бирига зид фикрлар уйғотмоқда. Бироқ ҳеч кимни лоқайд, бетараф қолдиргани йўқ. Бизнингча, гастролнинг ижобий томони шу бўлса керак. Кўпчилик мутахассисларнинг фикрича, театр кенг ижодий имкониятга эга — истеъдодли актёрлари кўп, бош режиссёр Мансур Равшанов коллективни катта ишлар сари бошлашга қодир. Аммо нуқсонлар, етишмовчиликлар ҳам йўқ эмас.

Бу ерда учта спектакль ҳақида фикр билдирмоқчимиз. Бири — Усмон Азимовнинг икки қисмли «Бир қадам йўл» номли драмаси асосида тайёрланган спектакль. Пьеса ва спектаклда кўпгина ҳаётий масалалар ҳақида гап боради. Бироқ асосий мавзу армон бўлса керак.

Ҳамма Самарқандни орзу қилади. Бир умр колхоз деб, пахта деб умрини ўтказган бечора Чол Самарқандга бориб, Мадрасаи Шердор, Шоҳи зинда ва бошқа тарихий ёдгорликларни зиёрат қилишга илҳақ. Ўғли Шокир ҳам хотини Саодат билан Самарқандга ошиқади. Лекин унинг мақсади бўлакча — профессор домласининг кўнглини топиб, аспирантурага кириб олиш. Шу сабабдан у отасини олиб кетмоқчи эмас. Чолнинг иккинчи ўғли Жўра ҳам Самарқандга боришни орзу қилади, бироқ иши кўп, совхоз директори, бош қашишга вақти йўқ. Ижодий тушкунликка учраган катта ўғил шоир Қосим Самарқандга отасини олиб бориб, осори атиқаларни зиёрат қилдиришга қатъий қарор қилади, бироқ шу пайт шахсиятпараст Шокирнинг тошбағирлигидан қаттиқ куюнган чол қуққисдан вафот этади. Шу зайил Самарқанд ушалмаган орзу тимсолидай кўринади.

Ҳар қайси ижрочи ўз қаҳрамони характерини, руҳий ҳолатини аниқ белгилаб олган. Чол — С. Муқимов ҳорғин, оғир бетоб, лекин шундай бўлса-да, у жигаргўшаларини ўйлайди, Қосим — Р. Маматалиев саргашта, изтиробли, Жўра — Т. Эргашев қизиққон, эси-ҳуши совхозда, унинг хотини Беғам — К. Миродилова беғубор, эрининг совуқ муносабатидан кўнгли шикаста, Шокир — М. Шарипов такаббур, худбин, нуқул ўз ҳузур-ҳаловати ташвишида, хотини — Саодат — З. Боқиева ясан-тусанга берилиб, меҳр-оқибатдан узоқлашган. Шокир ва хотинидан бўлак ҳар бирида дард бор, ушалмаган армон бор. Ижрочилар томошабинларни гоҳ кулдириб, гоҳ йиғлатиб, лекин кўпроқ ўйлантириб борадилар. Залдан чиқар экансан, руҳинг мусаффо бўлади, меҳр-оқибатни ўйлаб кетасан киши.

Аммо спектаклда нимадир етишмагандай. Бу яхши белгиланган характерларнинг етарли ривожланмай қолганидан, воқеалар тумтоқлигидан. Масалан, Чолни фаолроқ қилиб гавдалантириш мумкин эди. У азонда тоғдаги аллақайси булоқдан сув келтирган, ён қўшнисини чақиртириб, унга ниманидир тайинлаган, инсофли ва меҳнаткаш ўғли Жўра билан унинг шахсий ҳаёти ва оилага бош бўлиши ҳақида батафсил суҳбатлашган қилиб гавдалантирса бўларди. Кейин, декорация ғариб, спектаклда нур етишмайди. Режиссёр Н. Пардаев спектакль жанрини аниқ белгилаб олмагандай туюлади. Актёрлар кўп ўринларда бўрттириб ўйнайдилар. Ҳолбуки, воқеалар кўпроқ трагикомедияга тортади.

«Сепсиз қиз» — психологик драма. Уни фақат жиддий планда талқин этиш мумкин. Постановкачи М. Равшанов буржуа жамиятида пок қалбларнинг топталиши ва бунга қарши исённи кўрсатмоқчи бўлган. У рассом В. Михайличенко билан бирга саҳнада нураб бораётган муваққат буржуа жамияти образини яратади. Барча воқеалар мана шу ҳар хил тахталардан омонатгина терилган маконда кечади. Иштирокчилар беўхшов зиналардан тушибгина қолмай, тешик-туйнуклардан ҳам кириб-чиқиб турадилар. Ўқ еган Лариса қурилмага урилиб, уни силкитиб юборади. Бу ҳам рамз: Лариса ўз инсоний эркини ҳимоя қилиб, пулга топинувчи ҳукмрон эътиқодга қарши борди, Лариса фожиаси салтанатни силкитди, демоқчи режиссёр. Яхши ўйланган, бироқ бу актёр ижроси билан етарли асосланмайди. Қадди-қомати, ёши Ларисага ёпишиб тушган ёш актриса Д. Юсуфалиева ўз қаҳрамонининг ишонувчанлиги, соддалигини яхши ифода этган. Лекин, афсуски, унга бир буюм сифатида қараганларини англаб етгач, Ларисада кечган ички кечинмани, туғённи, бир нафас зоҳир бўлмиш исённи бера олмаган.

Умуман, ўзига хос ечим бор, мизансаҳналар яхши ўйланган, кийим-кечак ҳам жойида, зодагонларга хос виқор билан юришлар, ташқи назокатли муносабатлар, ўзаро илтифотлар ҳам тарихий ҳақиқатга яқин. Одамлар бойлиги ва насибасига қараб бир-биридан фарқ қилиб туради. Характерларнинг шакл-шамойили ҳам мавжуд. Аммо барибир кўпгина ижрочилар образнинг моҳиятига чуқур кириб бора олмаганлар. Шу боис кечинма эмас, намойишкорлик кўзга ташланади.

Режиссёрнинг режаси И. Мирқурбонов ижросидаги Робинзон ролидагина амалга ошган. Унда таҳқирланган, эзилган инсон фожиаси намоён бўлади. Истеъдодли актёр сўзи жуда оз бўлса-да, саҳнада пулдорлар томонидан бир малайга айлантирилган кимсада одамийлик борлигини намойиш қилади. Ларисага фақат угина ҳамдард, фақат угина чин юракдан ачинади, ўкириб йиғлайди.

Ҳалиям бўлса, И. Мирқурбоновнинг Робинзонини кўрсатгич қилиб олиб, бошқа ролларни шу даражага кўтариш керак. Зеро, ўз истакларига кўра аянчли, ожиз, иродасиз Карандишев (Р. Маматалиев), қизининг иффатини бозорга солиб бўлса-да, жамиятдаги мавқеини сақлаб қолмоқчи бўлган Огудалова (Г. Равшанова)дагина эмас, ҳатто Кнуров (Т. Эргашев), Вожеватов (Б. Рамазанов), айниқса Паратов (Х. Орипов)да ҳам бадбахтлик бор. Бадбахтлик пулга сажда қилишдан, пулнинг қулига айланишдан. Паратов, бизнингча, Ларисани чинакам севади, бироқ унинг ақли-ҳушини, иродасини «сариқ иблис» кишанлаб қўйган, шу боис муҳаббатини пулга алмашади. Х. Ориповнинг Паратовида эса олифта, хотинбоз бойваччани кўрамиз, холос.

Сурхондарё театрининг Тошкентда кўрсатган спектакллари орасида «Оптимистик трагедия» алоҳида ажралиб туради. Ҳам режиссёр манзумаси, ҳам актёрлар ижроси, ҳам бошқа тасвирий воситалар диққатни жалб қилади. Бир-бирига мутаносиб бўлиб, асар ғоясини очишга қаратилган. Кемасимон қилиб ишланган ноқулай саҳнада актёрлар бамисоли мўъжиза кўрсатадилар. Бир полк тақдирида кечган инқилоб ва инқилобий ғоя учун курашнинг нақадар шиддатли, чигал, гоҳ майин, гоҳ даҳшатомуз манзаралари намоён бўлади кўз ўнгимизда. Ҳайратланиб, энтикиб томоша қиламиз.

Бош қаҳрамон Комиссар ролининг ижрочиси Гулнора Равшанова ўйинида вазиятта қараб ранг-баранглик пайдо бўлибди. У гоҳ шаддот, гоҳ маъюс, гоҳ қув, гоҳ эҳтиросли. Жиддий, тадбиркор, эътиқоди бутун, жасур, айни чоқда жозибадор. Бундай аёлнинг анархизм таъсирида бебош, бемаслак, пароканда бўлиб қолган бир полкни интизомли мунтазам ҳарбий қисмга айлантира олганига ишонса бўлади.

Оммавий саҳналар пухта ишланган. Асосий роллар ҳам анча пишиқ. Фақат биргина Бошчи образига эътирозимиз бор. Унинг анархистларнинг етакчиси эканига, ундан ҳамма зир-зир титраши, уни доно ва халоскор деб билишига ишониш қийин. Негаки, актёр А. Раҳматов кўпроқ ташқи ифода йўлидан боради.

Гастроль Сурхондарё театрининг бақувват ва замонбоп асарлар излашидан, қизиқарли ва образли саҳналаштиришга интилишидан гувоҳлик берди. Айни чоқда баҳсли ўринлар, нуқсонлар ҳам кўзга ташланади. Шулардан энг муҳими белгиланган режанинг актёрлар ижросида изчил амалга оширилмаётганидир. Иккинчидан, спектакллар танаффуссиз боради. Бунда икки сабаб бўлса керак: киносеансга ўхшатиш ва томошабинни ушлаб туриш. Бунга қўшилиб бўлмайди. Театрга келган киши ҳам спектакль кўрсин, ҳам ўзаро суҳбатлашсин, ҳордиқ чиқарсин. Саҳнадаги воқеаларни яхши ҳазм қилсин. Бу учун танаффус керак. Томошабинни мажбуран ушлаб туришнинг ҳожати йўқ. Бундан ташқари, баъзи спектаклларнинг жиҳозланиши жуда ночор эканини қайд қилиб ўтмоқчимиз.

«Оптимистик трагедия»да ҳам матрослар устидаги жулдирвақа кийимларни кўриб ачиниб кетасан киши. Айниқса, шу кунга бағишланган асарларда бу сезилади. Постановкада тежамкорлик қилишни ўринсиз деб биламиз. Бунда театр эмас, маблағ ажратадиган мутасадди ташкилотлар айблидир, балки.

Гастроль даврида санъаткорлар ўзларини ойнада кўргандай бўлдилар. Бундан кейинги ишларида Тошкент сафари ижобий аҳамиятга эга бўлишига шубҳа йўқ.

М. ҚОДИРОВ,
санъатшунослик доктори, профессор.

ҚАТТИҚ СЕЛГА ТЎСИҚ ПИСАНДМАС

Каспаров—Карпов баҳси якунларига бир назар

Мана, ниҳоят, икки совет гроссмейстерининг салкам етмиш кун давом этган кураши ҳам поёнига етди. Ҳеч ким бой бермади, лекин матч Низомига кўра ҳисобни тенглаштиришга муваффақ бўлган бокулик Г. Каспаров жаҳон шахмат чемпиони, деган унвонини иккинчи марта ҳам сақлаб қолди.

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ

Якунловчи 24-партия қоралар (Карпов)нинг 41-юришидан кейин кечиктирилган бу вазиятда оқлар ҳам моддий, ҳам позициявий устунликка эга.

Иштирокчилар бу ҳолатни тренер-секундантлари билан биргаликда 15 соатча таҳлил қилдилар: оқлар ютиш йўлини, қоралар эса ҳимояланиш чораларини қидирдилар. Эртасига — ўтган шанба куни ҳарифлар сўнгги марта бир-бирларига рўбарў бўлдилар.

Ўйин шундай давом эттирилди:

1. Крg2 (ёзиб қўйилган яширин контрол юриш). 1... g6 (сипоҳларга эрк бермаса бўлмайди). 2. Фа5 Фg7 3. Фс5 Фf7. 45. h4 h5. 46. Фсb Фе7 47. Cd3 Фf7 48. Фd6 (Оқлар рақиб имкониятларини чеклаб бораётганига эътибор беринг) 48... Крg7 49. е4 Крg8 50. Сс4 Крg7 51. Фе5+ Крg8 52. Фd6 Крg7. 53. Cb5 Крg8 54. Сс6 Фа7 55. Фb4 Фс7 56. Фb7 Фd8.

Қора пиёдалар оқ хоналарга сурилиб қолган экан, фарзинларни алмаштириш қораларнинг мушкулини осон қилмайди: у ҳолда бир пиёдаси ортиқ оқлар шоҳи ва фили билан аста-секин рақиб кучларини сиқиб цугцванг, яъни фойдали юриш қолмайдиган ҳолатга солиб қўяди. Бунинг учун оқлар шоҳини чап қанотдан айлантириб боради. Қора пиёдалар оқ фил зарбасига тушиб қолиши туфайли улар актив мудофаалана олмайди.

57. с5!

(1-диаграмма).

Қора шоҳ еттинчи горизонтал бўйича кесиб қўйилганлигининг устига энди қора фарзинга саккизинчи горизонталда юрадиган йўл қолмади. От юрса, 58. Фd7 дан сўнг фарзинлар мажбуран алмашиб, юқорида изоҳланган нохуш вазият юзага келади. Карпов шу ерда 50 минут ўйлаб, шундай жавоб берди:

57... Фа5. Энди асосий режа амалга ошади.

58. Се8! Фс5 (отни асраш керак). 59. Фf7+Крh8 60. Са4 Фd5+ 61. Крh2 Фс5 62. Сb3 (цугцванг) 62... Фс8 63. Cd1 Фс5 64. Крg2

Энди Cd1—f3.—е4 хавфидан қутулишнинг иложи қолмади. Шунинг учун А. Карпов қаршиликни тўхтатиб, ҳарифини биринчи бўлиб ютуқ билан табриклади.

Ўн ҳафта шахмат тахтаси узра қаттиқ рақобат қилган ватандошлар ўйин тугаши биланоқ ўринларидан туриб кетмадилар, томошабинлар кўз ўнгида позицияни 10 минутча биргаликда таҳлил қилдилар. Икковининг ҳам юзидан табассум аримаганлигини кўриб турган шахмат шинавандалари айниқса Карпов шанига тасаннолар айтдилар. СССР халқ артисти, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ленин мукофотининг лауреати Галина Уланова бир вақтлар Анатолий Карповнинг саҳнада ўзини тута билишини юксак баҳолагани бежиз эмас-да!

Бутуниттифоқ радиосининг махсус мухбири халқаро мастер Николай Попов микрофонни шу заҳотиёқ Г. Каспаровга тўғрилади. Томошабинлар қуршовида қолган уч карра жаҳон чемпиони қуйидагиларни айтди:

— Матчни уч босқичга бўламан. Биринчиси дастлабки 22 партияни ўз ичига олса, 23-си иккинчи ва 24-си учинчи босқичдир.

Нега шундай, дерсиз балки. Дастлабкисида у ёки бу йўл билан дуранг — 11:11 ҳисобига етиб келдик. Очиғи Карпов мендан яхшироқ ўйнади. Навбатдагини ютгач, у ўз олдига қўйган вазифани адо этди. Менга ҳам энди ягона йўл қолганди. Кечиктирилган позицияда устунлик мен томонда бўлгани сир эмас, Карпов уни ютқазмаслиги ҳам мумкин эди, балки. Лекин мен ҳам 23-партияни адашиб бой бериб қўйдим-ку, ахир?!

Бу билан Г. Каспаров нимага ишора қилаётганини қисқача кўриб чиқайлик-чи...

23-партияда оқларнинг 50-юришидан сўнг шундай позиция вужудга келган эди:

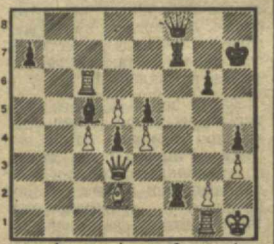

(2-диаграмма)

Қаттиқ вақт танқислигига учраган ҳарифлар юришларни яшин тезлигида қилишга мажбур бўлиб қолгандилар. Биринчи бўлиб қоралар қаттиқ янглишди — бошлаган комбинациясининг «ямоғи» очилиб қолди:

50... Л7f3?? 51. gf Л:f3 52. Лс7+! Крh8 53. Ch6!! Қоралар шуни кўрмай доғда қолди-да. 53... Л:d3 54. С:f8 Л:h3+ 55. Крg2 Лg3+ 56. Крh2 Л:g1 57. С:с5 d3 ва Каспаров оқларнинг жавобини кутмаёқ таслим бўлди. Ҳа, рухни олиш шарт эмас (унда пиёда фарзинга чиқиб кетади), балки 58. Се3 оқларни ғалабага элтади.

Диаграммадаги позицияда қоралар 50... а5! (50... Л7f3 нинг ўрнига) ўйнаса, дурангни оқлар ахтариши керак бўлиб қоларди. 51. С:а5? бўлса, қораларнинг комбинацияси амалга ошарди, чунки бу ҳолда партиядагидек 53. Ch6 зарбаси бўлмасди. Борди-ю, а5 пиёдасини олмаса, у олға суриллаверарди.

Г. Каспаров билан А. Карпов бир-бирларига ҳар жиҳатдан муносиб ҳариф эканликлари яна бир бор исботланди. 1981 йилдан бери улар ўзаро жами 123 марта учрашдилару, ҳисобда атиги биттагина очко фарқ бор холос. Бунақаси тарихда бўлган эмас. Жаҳон биринчилиги учун навбатдаги матч яна уч йилдан сўнг ўтказилади. Кўпчилик ўшанда тағин Каспаров — Карпов баҳсини кузатсак керак, деган фикрни ўртага ташламоқда.

Балки шундай бўлар... Ахир қаттиқ селга тўсиқ писандмас-ку.

Яқин орада Канадада 14 та тож талабгорлари ўртасидаги микроматчлар бошланади. Ғолиб чиққан 7 гроссмейстер ва А. Карпов иштирокида кейинги босқич мусобақалари ўтади. Ғолиб Г. Каспаровнинг 1990 йилги ҳарифи бўлади.

Мамажон МУҲИДДИНОВ,
«Совет Ўзбекистони» шахмат шарҳловчиси.

«Совет Ўзбекистони»нинг навбатдаги сони 24 декабрда чиқади.

Редактор
Л. ҚАЮМОВ.

Театр

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 22/XII да **Кармен.** 23/XII да **Севгига севги билан.**

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 23/XII да **Аршин мол-олон.**

СУРХОНДАРЁ ОБЛАСТЬ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ДРАМА ТЕАТРИНИНГ ГАСТРОЛЛАРИ (Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театри биносида) 22/XII да **Концерт** (19.00).

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 22/XII да **Қора камар.**

•

Цирк

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — **Хитой ўйинлари** (22, 23/XII да 19.30 да).

«Совет Ўзбекистони» газетасининг коллективи кекса журналист, редакциянинг собиқ бўлим мудири, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими

Маъруф НАЗАРОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан маълум қилади ва марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Қўлёзмалар институти маъмурияти, партия ва маҳаллий комитети илмий ходим Н. Шораҳмедовага отаси

Илёс ШОРАҲМЕДОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Иқтисод институти коллективи илмий ходим Ф. Асамовга отаси

Насриддин АСАМОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР
Издается на узбекском языке

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

• *Тингланг, томоша қилинг*

22 ДЕКАБРЬ, СЕШАНБА

Телевидение

МТ-I. 8.00 — 90 минут. 9.35 — «Махсус топшириқли отряд». Бадиий фильм. 3-серия. 10.45 ва 16.30 — Янгиликлар. 16.40 — Қайта қуриш прожектори. 16.50 — Ҳужжатли фильм. 17.50 — Назария масалалари. 18.20 — Ҳужжатли фильм. 18.35 — Қўнғироқлар. Симфоник поэма. 19.15 — Дунё воқеалари. 19.30 — Мультфильм. 19.50 — Туб ислоҳот йўлларида. 20.20 — «Махсус топшириқли отряд». Бадиий фильм. 3-серия. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.20 — Хоккей. Швеция — СССР. 24.00 — Дунё воқеалари.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35 — Тарих. 10.05 — Француз тили. 11.05 — СПТУ ўқувчиларига. 11.35 — Биология. 11.55 — Илмий-оммабоп фильм. 12.10 — А. Прокофьев поэзияси. 13.00 — «Ўтмиш муддати». Бадиий фильм. 14.55 — Янгиликлар. 15.05 — «Жуда соз». Поэма. 18.35 — Янгиликлар. 18.40 — Тележурнал. 19.10 — Телефильм. 19.40 — Концерт. 20.00 — Ритмик гимнастика. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — ...16 ёшгача ва ундан катталар. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Тўй кунини аниқлаш керак». Бадиий фильм. 23.45 — Янгиликлар.

ЎзТВ-I. 6.55 — Ритмик гимнастика. 7.20 — Тонгги тароналар. 7.30 — Ахборот. 7.50 — Салом, кичкинтойлар! 8.00 — Телефильм. 16.45 — ЎзССР тарихи. 17.15 — Телефильм. 17.30 — Қизиқувчилар экрани. 18.00 — Янгиликлар. 18.10 — Мультфильм. 18.20 — Гўзаллик оламига саёҳат. 19.00 — Социалистик қонунчилик ва демократия. 19.30 — Ахборот. 19.45 — Телефильм. 20.00 — Нур таратувчилар. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Дутор ва танбур тароналари. 21.20 — Долзарб вазифа. 21.30 — Время. 22.05 — Оламга саёҳат. 23.10 — Бугун оламда нима гап?

ЎзТВ-II. 19.35 — «Итлар». Спектакль. 21.00 — Қайта қуриш фидойилари. 21.30 — Время. Душанба. 22.15 — «Чин қалбдан сизнинг...». Бадиий фильм.

Радио

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 8.30 — Қўшиғимиз сизга армуғон. 9.30 — Совет Ўзбекистони: одамлар, ишлар ва режалар. 12.10 — Ишчинома. 12.40 — Китоблар оламида. 13.00 — Чорвадор. 13.30 — «Баҳор» залидаги концертда. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.40 — Болалар учун эшиттириш. 18.15 — Сиёсий билимлар радиоуниверситети. 18.30 — Энергетиклар, Сизлар учун. 19.20 — Музикали программа. 21.00 — Қармоқ. 21.20 — Қишлоқ меҳнаткашлари учун концерт.